I окр. все

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 30 январь 1975 шу. • № 13 (5458). • Мах 2 кеп.

СУХАЛБЕ ТЕХНИКА ТОАЯРА

ЦІаккха а де хІама доацаш бьсац механизатораш. Гуйре тІехьаяххалца кхашка хул уж, цул тІехьагІа хьатІайоагІача бІаьстанна кийчо е болалу. Ишта хул хІара шера.

Бекктокхаме декхараш да вай ахархоша укх шера кхоачашде дезараш: паччахьалкхенга дохка деза 123 эзар тонн ялат, 49 эзар тонн сом, 96 эзар тонн комсаш, ялата культураш кІезигагІа яле а цхьан гектара тІара 21 центнер чуэца еза.

Гуш махиллара, колхозийн совхозийн кхаш леладераша бе безар Іалаьмате дукха болх ба. Из беча хьалхагІа а санна керттера дукъ механизаторашта тІадожаргда, балха толам цар бІаьстан балхашта еррига юртбоахама техника кийчъярах тийша хургба.

Из дика кхетадеш бола дуккхача боахамий механизатораш кхашкарча гуйрен балхех мукъаяьннача трактораштa, машинашта, кхыча техникана ремонт е болабелар ха дІа ца йоххийташ.

Республика берригача механизатораша хьаллаьцар юртбоахама техника бІаьстан балхашта ханнахьа а дика а кийчъяьнна Шелковской района «Сельхозтехника» механизаторaша, инженерно - технически болхлоша, колхозийн совхозийн болхлоша даь кхайкарал.

Масала, Грозненски района «Атагинский» совхоза механизатораша еррига торонаш оарцагІъяьхай техника ханнахьа тоаяьяккхара. ДІадахача шера планагІа йиълагІча квартале 17 трактор тоаяьяккха езача, цар тоайир 19. ХІаьта отделенешка кийчъеш латт юртбоахама инвентарь. ХІанзле тоадаь даьккхал ми бІаь нух, ткъо сеялка, 16 культиватор.

Техникана ремонт елга иштта дика лел Ведана района Орджоникидзе цІерагІча колхозе а. Укхаза эше кхоана а кхай тІа араяха кийча я 24 трактор, 16 автомашина, 2 хьажкІаш дІаюв сеялка, кхыйола инвентарь.

Республике дика довзаш да Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза механизатораша доаха толамаш. Укх деношка чуйнна техника бІаьстан балхашта кийчъеш боахк уж. Шелковчаний кхайкарал хьал а лаьца хьалхара квартал чакхъялалехьа 25 трактор тоае дош деннад совхоза механически мастерской болхлоша, хІаьта из кхоачашдара цар хьинар ца кходеш къа а хьег. Ховш махиллара, цхьайола оатхалаш ца хилар бахьан долаш тІехьадувл техника тоаелга. Цхьабакъда, «Лермонтовский» совхоза из дукха Іаткъац. Укхаза ба къьна оатхалаш юхаметтаоттае а эшаш йола кердаяраш хьае а ховш бола говзанчаш.

Юртбоахама техникана ремонт елга дика вІаштІехьдаьккхад Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхозе. Укх шера 23 февраль хьатІакхоачаш еррига техника кийча хилийта лаьрхІад укхаза. Ремонтникаш шоай деша дай ба. ДІадахача шера йиълагІча квартале ялх трактор тоае езача нийс трактор тоайир цар, кийчъяь йоалаш латт тІехьаювза инвентарь. Тоаьяина техника мукхъюаргйоацаш даьтта а хьекха дІвоттаьй.

Республика дукхагІа йолча колхозашкеи совхозашкеи цу тайпара дика лел техника бІаьстан балхашта ханнахьа кийчъеaга. Цига агрегатно-узловой методагІа ю ремонт, запасной оатхалаш яц яхаш бахьанаш а ца лехаш вІаштІехьдаьккхад къьнаяраш юхаметтаоттаелга, ехараш тоаелга. Дуккхача боахамашка механически мастерской болхлоша овсаре къахьегара мел эша хьалаш Іалашдаьд, партийни, профсоюзни организаце шерра социалистически яхь йоаржаяьй царна юкъе, кхетамца пайда эц моральнии материальнии стимулех.

Халахете а, массанахьа иштта лелац из гІулакх. Масала, хьаэцаргья вай Малгобекски района «Кавказ» колхоз. Техникана ремонт яра 1974 шера йиълагІча квартала план кхоачашъяьяц цига. Ткъаь кхойттанен меттел тоаяьраш ткъо трактор мара яц. БІаьстан балхашта кийчо еча къаьстта кхераме хьал эттад цу колхоза йиълагІча производственни участке. Цига хІанз а цхьа трактор мара тоаяьяц. Гуйран балхаш тІехьадахарах иштта эсала лел техникана ремонт елга аьнна бехказа бовла гІерт колхоза кулгалхойи специалисташи.

Иштта хьал эттад Наьсарен района «Экажевский» совхозе а. Укхаза дукха торaкраш, машинаш, тІехьаювза инвентарь я хІанзчул тІехьагІа тоае езаш. Совхоза кулгалхоша а специалисташа а йоагтІача бесса йоакхо яц ремонтникий, уж Іалашбац эшача оатхалашца, вІаштІехьдаьккхалац тишъенна оатхалаш юхаметтоттаелга.

Цу тайпара кхоачамбоацараш да дуккхача кхыча моттигашка а. БІаьсти гаьна яц. Миштa яхар ца ховш дІагІоргья хадана. Цудухьа боахамий, «Сельхозтехника» районии объединене кулгалхоша, специалисташа еррига торонаш оарцагІъяха еза ханнахьа балхаш дІалоладалалехь еррига техника тоаьяккхара.

ХІанз Іалаьмате лоархІаме да ремонтникий болх дикагІча тайпара вІаштІехьбаккхар, техника геттара дика тоаяра цар уйла а говзал а тІаерзаяр. Ховш махиллара, дукха моттигаш ниислу чІоагтІа эшаш йола тракторий, комбайний, машиний оатхалаш йоацаш. Цудухьа шерра пайда эца беза къьна оатхалаш юхаметтаоттаечар опытах, хІаьта цу тайпара говзанчаш вай республике кІезига бац.

«Сельхозтехника» республикански объединене болхлошта эгара бехктокхамегІа йола ха я ер. Цар колхозийн совхозийн заявкаш кхоачашъярга, мел эша оатхалаш Іалашъяра уж оарцагІбаларга хьежжа леларгда юртбоахама техника тоаелга. Цхьабакъда, боахамашкара ухача хоамаша хьахьокх «Сельхозтехника» объединене коллектив цу декхарех дика лоархІа ца елга. Цудухьа цу гІулакха къаьстта терко тІаяхийта еза цун кулгалхоша.

Пятилетка тІеххьарча шера доккхий декхараш тІайийцад Нохч-ГІалгІайчен ахархоша. Уж дизза кхоачашдулургдац техника ханнахьа а дика а тоаь ца йоаккхе. Колхозийн совхозийн партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цахалдаш йоакхо е а новкъостал де а деза мастерскешка, кхашкарча станашка техника кийчъеш боахкараштa. Къаьстта теркам тІабахийта беза из дика тоаяра, ремонтникашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяра, наха овсаре болх бе а лерттІа салаІа а мел эшар хилийтара.

«ГРОЗНЕФТЬ» ДИКАГІЙОЛА БРИГАДА

Укх денощка В. И. Ленина цІерагІча культура цІагІа «Грознефть» объединене профсоюзно - боахама актив хилар.

ГІулбеннараштa хьалхашка доклад йир объединене начальника В. А. Сорокина.

ДІадахача шера социалистически яхье карагІдаьнна рий итогаш еш дикагІчарех лаьрхІар «Сунжанефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт еча цеха № 2 йола бригада. Цу бригада коллективо коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цІи лелаю ши шу совгІа ха я. Цу бригада кулгалдеш ва мастер коммунист И. А. Кадзаев.

«Грознефть» объединене карара кара тела цІе байракхи 400 сом ахчан премии елар бригадана.

ТІайийцача социалистически декхарех 6 скважина капитальни ремонт е езача нийс скважина ремонт йир бригадо. Цар чура эзараш тоннаш мехкдаьтта даьккхад. Ремонтага дІабода мах кІезигбарах 15 эзар сом паччахьалкхен рузкъа а кходаьд ремонтникаша.

В. ВОЛОДИН.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КЪАХЬЕГАМХОЙ ВИКАЛИЙ СОБРАНИ

Селхан КПСС обкома политически просвещене ЦІагІа республика къахьегамхой викалий собрани хилар. Из хьайийллар парте обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина. Пятилетка кхоалагІча шера заданеш кхоачашъеча шоашта карагІдаьннараши даиза дисараши дувцара, кердача 1975 шера лаьрхІа доккхий социалистически декхараш тІаэцара хетаяьча цу собране бар иштта байца яхь лелаэча лоалахарча автономни республикашкара хьашій а. Цига «1974 шера Нохч-ГІалгІай АССР промышленноста, транспорта, гІишлошъеча, юрта боахама балха итогехи пятилетка чакхйоалача пхелагІча шерара плани социалистически декхарачи кхоачашделга Іалашдарахи» доклад йир республика Министрий Совета председатела Р. В. Вахаева.

Пренеех къамьлаш дир: Н. Я. Правеньке — КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара, Т. М. Мадагова — къахьегамхой депутатий Надтеречни района Совета исполкома председатела, В. А. Сорокина — «Грознефть» объединене начальника, М. Ильманбас — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цІерагІча колхоза звеньеваяс, Х. М. Экажева — «Чечингазстрой» треста управляюще, С. А. Кириллова — республика юрта боахама министра, А. И. Мулина — В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода партийни комитета секретара, М. Ш. Абуева — Дагестански АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, М. Э. Баймурадова — машинашъерий болхлой профсоюза обкома председатела, Н. Р. Белякова — КъилбаседахІирий республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, Д. М. Хаматханова — «Чеченингушвино» производственно-совхозни объединене начальника, Д. Бисултанова — Аргунски «Пищемаш» завода слесарий бригадира, СССР Лакхехьарча Совета депутата.

Собране вІашагІкхийттачар 1975 шера лаьрхІа доккхий социалистически декхараш тІайийцар. ДІахо а лоалахарча республикай къахьегамхоща яхь лоаттае оттадир.

МОСКВА. «Трехгорная мануфактура» яхача комбинатэ Сийлахь - боккхача Даьхен тІем тІа Котало яьккха 30 шу дизара сийна хьалххара къахьегама вахте эттаб керттерча механика отделерча бригада членаш. Бригада кулгалдеш ва фронтовик хинна И. А. Аржанов. ХІанз цу коллективо фронте вийнача Советски Союза Турпалхочунна Живов Анатолена йоагІа цхьаца норма хІара денна совгІа кхоачашъю. ТІом хьалехьа Живов а хиннав комбината керттерча механика отделе болх беш.

СУРТА ТІА: коммунистически къахьегама бригада (аьрдехьара аьттехьа) слесараш-ремонтникаш: бригадир И. А. Аржанов, Хусаинов Халит, Богатырев Михаил, Добросердов Михаил.

В. КОРЗИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Грозненски района «№1 йолча шурий» совхозе сий деш я доярка Ражапова Субур. 17 шу да цо хьайбай боахаме къахьега. Цу шерашка йоккха балха опыт Іоаяьй, хьинар долча кхалсаго. Из бахьан долаш цун вІаштІехьадоал доккхий производственни хьокхамаш даха.

Ка а йоалаш къахьийгар Субурас нийслагІча пятилетка диъалагІча шера. Шийн группера чаа хІара Іаттагара цо яьккхар 2870 килограмм шура, планагІа 2100 килограмм йолча. Из совхозе эгара лакхагІа хьокхам ба.

Доярка балха говзал йоккха хилара тешал деш а ер цифраш: духхьал дІадахача шера декабрь бетта план цо кхоачашйир 212 процент.

— КарагІдаьнначох кхоачам а бац Іе дага яц со, — йоах доярка Ражаповас. — Пятилетка чакхйоалача шера аз дош деннад хІара кхоабача Іаттагара 3000 килограмм шура яккха. Из декхар сайга кхоачашдулургхиларах бІубенна а я со.

Ховш да Ленински юбилейни медаль лелаеча Ражапова Субурас хозахета дош ца оалнага. Цо аьнна дош цІаккха а дисадац кхоачаш ца хулаш. Цунна дола тешал да хьинар долча кхалсага хьега къа.

Л. РУДСКЕ, тексти сурти.

СУРТА ТІА: доярка С. Ражапова.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ХЬУН БОАХАМА УПРАВЛЕНЕ КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXIV съезда решенеш чакх а йоахаш Нохч - ГІалгІайчен хьун боахама къахьегамхоша ханал хьалха кхоачашъяьй диъалагІча шера, нийслагІча пятилетка къоастамбеча шера плани социалистически декхараши. ДІадахача шера республикерча лесхозашеи лесопромхозашеи хьу ниълхъяра балхаш даьд 9,3 эзар гектара тІа е планах 107,7 процент. Паччахьалкхен хьун фондерча а колхозийн совхозийн аха пайдана доацача а лаьттaшка 35 гектара тІа дукхагІа дІаегІай къоца хьу. Колхозийн совхозийн лаьтташка юртбоахама кхаш лорале 310 гектара тІа хьун оасаш дІадегІад. Хьу хьаккхара халкъбоахама план 118 процент кхоачашъяьй. Хьунахи хьун отходехи халкъа эшеи производственни гІулакхашта лаьрхІаи товараш хьадара план 101,7 процент кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле 1973 шераца нийсйича 8,2 процент лакх а енна, 1974 шера планах 101 процент хилар.

ДІадахача шера лелаьча социалистически яхьа итогаш, КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даь Кхайкарал, хІаьта иштта Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам бийца а бийца, Нохч-ГІалгІай хьун боахама управлене болхлой, ИТР-ий, гІулакхерча наьха коллективаш, мехка хьалха латтача предприятеша дІадоладаь гІулакх хьал а лаьца, 1975 шера производственни заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа дерригача халкъо лелаеча яхьа юкъеяхай, укх тайпара декхараш тІаэц цар шоашта:

Хьун продуктивности дикали лакхъяр духьа 6,7 эзар гектара тІара хьу яІарей ниилхъярей балхаш де, цу даькъе къонача хьун 2,3 эзар гектара тІа. Хьакха езача хьун 100,5 эзар кубометр кийчъе. ГІирсашка гІоргйола хьу 15 проценташ кІезигагІа йоацаш хулга Іалашде. 1975 шера 1820 гектара тІа керда хьу дІайогІа, хІаьта цул совгІа, колхозийн совхозийн лаьтташка 2000 гектарал кІезигагІа доацаш кхаш лораду хьун оасий дІадогІа.

Республикерча хьуний рузкъех мамогга дукхагІа пайда эца, 1975 шера хьуни культурайи сом 750 тоннага кхоачаш гулбе а цун чотах консервии сокийн продукци хьаяра план маьхага диллача пхи процент тІехкхоачашъелга Іалашде а.

Паччахьалкхен хьун фонд дикагІа лорае, бокъо йоацаш хьу ца тедийтеи закон толхадеш дола кхы тайпа гІулакхаш ца леладайтеи. Паччахьалкхен хьу лораеча болхлой социалистически яхь вІашагІйоллеи 20 обхода «тІехдика обход» яха цІи лулга Іалашдеи.

Ерригача предприятеша пайда луш болх белга Іалашде, арахеца продукци хьаярга бода мах 0,2 процент лохбелга вІаштІехьдаккха а цунна реализаци ярах планал совгІа 14 эзар сома пайда бе а; планал совгІа 120 эзар сома продукцена реализаци е, цу даькъе встречни планагІа — 70 эзар сома. Іилманеи техникаеи карагІдаьннараш, прогрессивни технологи, Іилман ларда тІа вІаштІехьбаьккха къахьегам шерра юкъехахьара ларда тІа къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул 0,3 процент дукхагІа лакхъелга Іалашде.

Цхьан тракторой хьу араувзача машиной цхьан дийнахьа бу болх 1975 шера планаца нийсбича 3 процент алсамбаккха а гІирсашка йодача хьун 3 эзар кубометр планал совгІа араэлга Іалашде а.

Халкъа эшеи производственни гІулакхашта лаьрхІаи товараш 1 миллиони 545 эзар сома маьха; цу даькъе культурно-бытовой гІулакхашта лаьрхІараш 300 эзар сома маьха, вешта аьлча эзанел 50 эзар сома маьха дукхагІа арахецилга Іалашде. Рационализаторски предложенеш юкъеяхьара чотах 20 эзар сом кходе; капитальни гІирсий керттера фондаш хьалъяь яхара план 1975 шера 25 декабрь хьатІаотташ кхоачашъе.

ТолашагІа йола технологи Іомаяра, халача балхашта механизаци яра, Іилман ларда тІа вІаштІехьбаьккха къахьегам юкъекхахьара гІулакха опыт дІа-хьа эцилга шерра вІаштІехьдаккха.

Фашистски Германи эша а яь Котало яьккха 30 шу дизар белгаллоаккхаш, Коталон Дн хьатІакхоачаш планал совгІа 20 эзар сома маьха продукцена реализаци е а 20 гектара тІа керда хьу дІайогІа а.

1975 шера а дІахо Черсий-Балкхарой АССР хьун боахама управлене коллективаца социалистически яхь лелае.

Социалистически декхараш дийца а дийца къоабалдаьд Нохч - ГІалгІай хьун боахама управлене предприятей юкъарча собранешка а хьун боахама болхлой республикански профсоюзно-боахама актива собране а.

«САЛЮТ-4»: ОРБИТА ТІА Я ТЕЛЕСКОПАШ

Полета управлене центр, 27 январь, (ТАСС). Московски ха 13 сахьати 30 минути яьннача, хана «Салют-4» яхача орбитальни Іилман станце Лаьттaшна гонахьа 510 го баьккхаб, цунах 240 — экипажаца.

15-чеи 16-чеи балха денной программах станце борта тІа астрофизически тохкамаш даьд Губарев Алексейси Гречко Георгеи. Маьлха активноста процессаш Іомаяр духьа Іилман аппаратура комплексах: спектрограф йолча маьлха телескопахи дифракционни спектрометрахи пайда а эцаш эксперименташ чакхъяьхар. Телескопа новкъосталца регистраци еш хиннай маьлха кхоккама ультрафиолетови излученой спектрашта, дифракционни спектрометраца автоматически регистраци еш хиннай цу волной дІоахала диапозоне берригача маьлха излученей дукхала.

Эксперимент чакхъяккхара хьалхагІа Маьлхагахьа ерзайир станци командира хІаьта бортинженера съемкаш йир дукхагІа теркам тІаозаш йолча — маьлха атмосфера образованешта — флоккулаи протуберанцашеи.

Инфракрасни телескопа - спектрометра новкъосталца Галактикаеи Кассиопея яхача созвездени юхе йолча объекташа еча излученешта тохкамаш дир космонавташа.

Новкъостий Губаревеи Гречкои балха аргІанара ди тахан московски ха 11 сахьати 40 минути яьлча дІадоладелар.

Станце бортовой системаша лерттІа бу болх. Космонавташ могаш-маьрша а дика хьал долаш а ба.

«Салют-4» яхача станце борта тІара тохкамаш толаме чакхдоахаш латт.

Нов. Ф. Я. АЛЕКСАПОЛЬСКЕНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дуккхача шерашка унахцІено лораяра органашка толаме къахьегарах, боккха общественни болх лелабарах, ваьча дийнахьа денз кховзткъеи итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Алексапольский Федор Яковлевича** — Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни лора, Даьхен тІема инвалидашта йолча Нохч-ГІалгІай республикански госпитала начальника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 27 январь 1975 ш.

Нов. П. И. РЕЗНИКОВНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дуккхача шерашка партийни органашка толаме болх барах, ваьча дийнахьа денз шовзткъеи итт шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Резников Павел Ивановича** — КПСС Грозненски горкома пропаганди агитацеи отдела заведующега.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 27 январь 1975 ш.

Нов. С. К. КАЗАЛИЕВНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дуккхача шерашка толаме болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, ваьча дийнахьа денз кховзткъеи итт шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Казалиев Саид Казалиевича** — РСФСР торговле заслуженни болхлочоа, «Росбакалея» Нохч-ГІалгІай контора управляюще заместитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 27 январь 1975 ш.

Нов. М. У. УМАРОВНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дуккхача шерашка халкъа дешара органашка толаме болх барах, ваьча дийнахьа денз шовзткъеи итт шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Умаров Мухари Умаровича** — Нохч-ГІалгІай АССР просвещене министра.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 27 январь 1975 ш.

Нн. А. В. КУДРИНСКЕНЕИ Р. А. ТИХОМИРОВАННЕИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОРА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Рационализаторски балхаца хьинаре дакъа лацарах, мехкдаьтта - химически производство цегІайоалаеча а эргаяьккха тоаеча а боккха болх барах Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни рационализатора сийлен цІи лойла:

Кудринский Александр Васильевича — СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически комбината цеха начальника.

Тихомирова Римма Александровнайна — СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически комбината цеха начальника заместитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 27 январь 1975 ш.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА — ДЕННА ТЕРКО

«Белоруссе партийни организаце идеологически кадраш хьахаржарен царна кхетам балабарен балхах» бола КПСС ЦК сецамца дувзаденна партийни организацешта хьалхашка доккхий декхарш отт.

Къахьегамхошта идейни кхетам баларах боала пайда лакхбара парте хадданза йоакхош хилар дика хьакхьехад цу сецам тӀа. КПСС XXIV съезда къахьегамхошта коммунистически кхетам балара хьакъехьара указанеш кхоачашъеш Белоруссе партийни организаце бахча балха массе а оагӀорахьара анализ яь сецам тӀа, дика опыт вӀашагӀтехай, кхоачамбоацараш, дийза дисараш, къоастадаза дола дешаш гучадаьхад.

КПСС XXIV съездо къахьегамхошта коммунистически кхетам балара хьакъехьара решенеш кхоачашъеш, идеологически кадраш хьалхоржилгеи царна кхетам лулгеи тоалеш, уж дикагӀа теоретически кийчъеш цхьабола болх баьб КПСС Назрановски райкомо, района партийни организацеша.

Идеологически кадраш хьахоржаш беча балха тӀехь парте райкоми юкъхьамцара партийни организацечи гӀерт идеологически балха тӀа политически дика кхета, теоретически дика кийчбенна, инициатива а хьинар а дола нах хилийта.

КПСС райкомо къаьстта теркам тӀабохийт коммунистий политически образованена, пропагандистий говзал лакхъяра. Цу хьакъехьа болх во бац цун методически совето а. Пропагандистий семинараш ю, вӀашагӀа а техе, дӀайовзийт дикагӀйола опыт. Цу гӀулакхаша дика влияни яьй района къахьегамхой дерригача идейно-политически вахара.

Района партийни организацеш хӀанз къахьегамхошта идейно-политически кхетам бала ховргдола дукха дика квалифицировани болхлой болаш я. Идеологически болх беш хӀанз районе ва 59 лектори докладчики, 158 пропагандист, 170 политинформатор, 547 агитатор, «Знание» общества 475 член. Царна юкъе ба дораш, хьехархой, культура учреждени болхлой, промышленноста специалисташ, кхыбараш. 217 пропагандистах, лекторах, докладчиках 202 сага лакхера образовани я.

Укх тӀеххьарча шин шера районе йийшай 3214 лекции доклади, царех 956 интернациональни атеистически темах а йолаш. ДукхагӀа еш укх тӀеххьарча хана цу темах йола лекцеш. Политинформаторашеи агитаторашеи 25 эзар гаргга беседеи политинформацеи яьй.

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома X пленум хинначул тӀехьагӀа къаьстта дикагӀа бу бахача наха юкъе атеистически болх. Укх тӀеххьарча шин шера чӀоагӀа Ӏилма-атеистически хьехамаш ду, тайп-тайпарча секташтеи мурдий тоабаштеи критика ю. Цу хана атеистически темах йола 400 совгӀа лекции доклади йийшай бахача наха, 200 гаргга реферати лекции кийчъяьй.

Укх шера болх беш я «материалистически мировоззрени хьахилари дынах юхедисараш дӀадахари» яхаа проблема дӀайовзийтара лектораш кийчберг-бола 9 семинарски группа. Цига кийчву интеллигенцех йола 218 саг.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза 300 тони йоккха йоагӀача 400 тони шекара свекла ехар паччахьалкхенга, шура йоккхара план кхоачашъяьй, хӀаьта гидуаргаш дохкара план шолха кхоачашъяьй. Къаьстта доккхий толамаш даьхар доаркаша СССР Лакхехьарча Совета депутата Даурбекова Зинас, Тимурзиева Розас, Ӏаьсий леладечо Долгиева Зайнапа, кхычар.

Уж толамаш доахача доккха новкъостал дир партийни организаце баьча идеологически балхо. Из болх бир марксизма-ленинизма школа пропагандисташа Баркинхоева, Яндиева. ХӀаьта парте массава а йоакхо ю къахьегамхой идейно-политически сакхетам лакхбара. Цунна дола тешал да Белоруссе партийни организацех бола КПСС ЦК сецам.

«Назрановски» совхоза партийни организаце идейно-политически кхетам луш цхьабола болх баьб. Боахаме толамаш дахийтара новкъостал хилар цох. ДукхагӀа наькъай юртбоахама продукци, къаьстта шекара свекла.

Дика хьувкъайир хьажкӀаш Мислауров Увайса, Бичиев ИбрехӀима, Колзоев Хож-Ахьмада звеноша. Дика толамаш даьхар № 4 йолча бригадас — план 109 процент кхоачашйир.

ГӀулакхаца кхетам лу идеологически кадраша «Электроинструмент» завода, ГПТУ-14, туббольница, Гамурзиевски юкъерча школа партийни организацеша, кхычар.

«Электроинструмент» завода партбюрос лекторий, политинформаторий, агитаторий болх вӀаштӀехьбоаккх завода коллективо паччахьалкхен плани социалистически декхараши кхоачашдара тӀаберзабаь. Кхетама болх дика бу № 43 йолча цеха наладчика М. Даурбекова, слесара-лекальщика КПСС обкома члена А. Котиева, токара А. Имагожева, цеха мастера Л. Аушевас, кхычар.

Идеологически болх дика бу марксизма-ленинизма школай пропагандисташа Назрановски района председатела Б. Ахильгова, городской юкъерча школай болхлоша Ӏи. Мальсагова, Арсельгова, Беркен-Хаева, Яндиева, № 13 йолча школе-интернате Ужахова, кхычар.

Районе я бахача наха юкъе идеологически болх беш йоккха комсомольски отряд.

Комсомольски политически дешара 15 кружок я районе болх беш. Дика лел гӀулакхаш «Назрановский» совхозерча (пропагандист коммунист нов. Шадыжев), райполиклиникерча (пропагандист нов. Ужахова) кружокашка. Бакъда иштта яц ерригаш а, масала, кирпичний заводе, трикотажни фабрике.

Наггахьа мара бахача наха хьалхашка къамаьлаш дац РСУ начальника И. Экажева, трикотажни фабрика директора В. Дьяченкос, райбыткомбината директора М. Лотырова, кирпичний завода директора В. Савкина, «Октябра 40 шу» яхача совхоза директора А. Дзейтова, совхоз - техникум директора М. Цокиева, кхычар.

Дына культех дола законаш кхоачашдаргеи керда обрядаш юкъейоалаяргеи хьожача комиссеша болх во беча паргӀата хет ды лелабераштеи царна керте латтараштеи. ГӀулакх иштта да Экажкъонгий-ЮртӀа, СурхотӀа, Пхьилекъонгий-Юрта, Наьсар-Керте. Цига ба БатӀал-Хьажий, Кунта-Хьажий мурдаш, кхыбараш.

Юртий Советаша тӀахьожам лоаттабац цу комиссей балха, практически новкъостал дац.

ДикагӀа теоретически методически кийчбе беза лектораш, пропагандисташ, политинформатораш, агитатораш, эргабаькха тоабе беза семинарийи инструктивни совещанейи болх, идеологически фронта болхлошта хан-ханнахьа теоретически методически конференцеш е еза.

Партийни организацей, идеологически фронта берригача болхлой деккхар да халкъа боахама планаши социалистически декхараши кхоачаш а тӀеххьдачаш а дара тӀехь лоаттабеча къовсаме хьалха латтаташ хила, хьинаре къахьегара дешаца а гӀулакхаца а нах оарцагӀбаха, царна юкъера яхь йоаржае.

А. САГОВ, тха собкор.

ДОЯРКА-АГИТАТОР

Дика къахьегамхо хилла Ӏац Грозненски района «Ермоловский» совхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма доярка Кадырова Яха. Из я тешаме новкъост, дика агитатор. Шийдӏайхача дешаца, карагӀдувлача гӀулакхашца ферма болхлой цо оарцагӀбоах хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара. Хьем ца беш дӀадовзийт цо шийн новкъосташта партеи правительстваи лоархӀамера сецамаш, шоай боахама а фермана а хьалхашка латтӀа декхараш.

— Керда толамаш дахара тха ферма болхлой хьинар айдаьд КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкаралъ, Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баьча сецамо, — йоах Я. Кадыровас. — ХӀанз уж исторически документаш дешаши Ӏомадеши да тхо. Агитаторсе хиларах тарра хьайбаш лелалерий теркам аз тӀаберзабу шура дукхагӀа яккхара йолча торонех пайда эцара, хьалха латта опыт хьаӀомаеш, вӀаши гӀо деш, доккхачун а зӀамагӀчун а хьурмат деш массане къахьегар бокххача лоархӀаме хилара.

Шура дукхагӀа яккхара ферма болхлоша лелаеча социалистически яхье массаза а хьалхе лелаеш хьайоагӀа коммунистка Кадырова Яха. ИйслагӀча пятилетка дийлагӀча, къоастамбеча шера хьинар долча доаркай вӀаштӀехьдаьлар шийн групперча хӀара Ӏаттагара 4035 килограмм шура яккха. ХӀаьта укх шера кхы а доккхагӀа декхар тӀаийцад коммуниста: хӀара Ӏаттагара 4500 килограммал кӀезигагӀа йоацаш шура яккха.

Шийн декхар толаме кхоачашдара хӀанзъе а чӀоагӀа оарцагӀъяьнна къахьег Кадырова Яхас. ХӀара дийнахьи бийсанеи цхьан Ӏаттагара цо йоаккха шура 10 килограммага дӀакхоачаш я.

Ферме къахьегаш болча доаркашта юкъе кӀезига бац правительственни совгӀаташ деннараш. ХӀаьта совхоза а иштта района а толашагӀйолча доярка коммуниста Кадырова Яхий къахьегам вай Даьхено белгалбаьккхаб Октябрьски революце ордени, «Знак Почета» ордени, Ленински юбилейни медали яларца. Иштта цунна еннай «1973 шера социалистически яхье котвьинар» яха знак.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) «Ермоловский» совхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма къона дояркаш Хасаева Аминат, Исмаилова Малкан, Исаева Аьсет, Курбанова Болист теркам тӀабахийта ладувгӀаш ба агитатора коммуниста Кадырова Яхас деча къамаьлага.

И. Плиева сурти тексти.

ЗАМАН ТӀЕХЬЕ КХЕЕШ

ЧӀоагӀа хьогар Аушева Роза шийн хьехархоех. Уж санна бераштта хьехаш хила ловра цунна. Наьсар - Кертерча юкъерча школе деша ягӀача хана дена а цо шийн дег чу чӀоагӀдаьдар хьехархо хулга. Итт класс йистеьккхача, Грозненски педагогически училище заочно деша а ягӀаш юкхьанцарча классашка хьехаш хул из.

Шийна дукха безабенна из болх сихагӀа а дикагӀа а бовза гӀертача къонача йоӀа новкъостал дора опыт йолча хьехархоша. ХӀаьта цкъа шийга ъа-чнар кхы кердадаккха ца дезаш дика дӀаэцар цо.

Ше каралаьца гӀулакх кӀоаргга довзара тӀакхуваш йолча цу йоӀах хьахилар дика хьехархо.

Цо керттера уйла тӀайохийт ше хьехачдар бераша аттагӀа кхетадергдола нихъ лахара, бераштта дешар хьехара методика кхайленаш маьрра йовзара.

Зехьа довзар Розас хьийга къа. ХӀанз из ше хьехаш йолча Наьсар - Кертерча бархӀ шера дешара школе юкхьанцарча классашка хьехараштта юкъе толашагӀйола хьехархо а хинна дӀаэттай. Цо кулгал ду хьехархоша беча методически балха, цунца дагабувл къона хьехархой.

Комсомолках Аушева Розах лаьца цу школа завуча Гагиева Марема йоах:

— Тха школерча хьехархошта юкъе дика болх берех цаӀ я Аушева Роза.

Цо хьехаш дола бераш хӀара шера классера классе доалаш хьадоагӀа. Цо хӀанз хьехаш да кхоалагӀча классера бераш.

Дика кхет уж дешарах. Деша ца кхувш цхьаккха бер дац цун классе.

Укх шера цу школе болх беш ба Горьковски областера баьхка къона хьехархой Копейна Люба, Горшунова Ирина. Бераштта миштта хьеха деза дӀадовзийташ доккха методически новкъостал дир царна Аушевас. Иштта хул массаза а цунгара гӀо эшаш хилча.

Аушева Роза шоай юртарча общественни вахара юстара латтац. Школе дукха а бехктокхаме а болх шийн боллашехь цунна ха корайоагӀа бахача наха юкъе кхетама болх бе, юртара интеллигент хиларах тарра шийга кхоача декхараш дизза чакхдаха.

Цо хьинаре дакъа лоац шоай юртӀа дӀаяхьа езаш йола моллагӀа а политически кампании кхоачашъеча. Иштта хилар хӀанз дӀадахаа СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хиннача хана а. Хоржамий комиссе секретарь а йолаш, цо боккха болх бир къахьегамхошта советски хоржамай система, социалистически демократи, Советски Конституци дӀадовзийташ.

Роза ше болх беча школерча коллективо а юрта бахача наха а дика лоархӀаш, шийна тӀадилла общественни гӀулакх тешаме кхоачашдеш йоӀ я.

Из хержа хиннай юрта Совета депутаталла а. Харжархошта хьалхашкара шийн декхараш дика кхоачашдел чакх а яьлар.

Юрта чӀоагӀа эшаш а езаш а саг я Аушева Роза.

Ю. ЮСУПОВ.

ГАРГАЛОННА ТӀАГӀОЛЛА ЗУЛАМ КЪАЙЛАКХАХЬАР

Вай мехка йизза а хьадда а социализм хьалъяьлар, Коммунистически партей социалистически паччахьалкхенои кхетама болх шерра бар бахьан долаш хьалкхийнав керда саг — идейни тийша хилар, сакхетаме къахьегар, коллективизм, патриотизми интернационализми санна дола башха-дика гӀулакхаш доахкаш хьинаре коммунизм хьалъеш воалла саг. ХӀаьта а леррагӀа дегӀайоагӀача вай обществе хӀанз а долаш да дӀаяхача замах юхедиса зене гӀулакхаш.

Традицеши обычеши халкъо доккхал деш я. Уж хьаяьй цун кхоллама хьаькъало, цунна гарга а еза а я. БӀаьшерашка наха гӀулакх даь а хӀанз деш а я уж. ХӀара къаман я исторически хьаӀайна шийн традицеши обычеши, уж шоай кӀоаргалга а чулоацамга а диллача халкъа исторически кхелашка хьежжа тайп-тайпара я.

Царца дӀаӀема а бӀаьшеренашка уж лоархӀаш а ба уж. Цудухьа хала да царна хӀанз къаеннилга, кердача вахаре мегаргйоацаш хилар гучах доллаше а уж дӀакховса.

Мадарра аьлча, цунах лагт наха ворхӀе даь хана денз хьадоагӀаш да аьнна хетачун вай дӀахьалха ца дохийта оагӀонаш эшае хала долга. Традицех шоашта хетар теоретически тохкама ларда тӀа а доацаш шоай хӀанз болча, цунна хьалхашка цкъаза эшае хала йола цӀенхаштта духьале оттача, сакхетама боарам тӀа дувзцар. Укхаза сабарс, эздел долаш хила веза царех хӀанз вайна мегаргйола оамалаш, ворхӀе даь хана денз хьадоагӀа вай оалаш долчох мегаргдоацар фуд къоастадеш.

Нохч - ГӀалгӀайчене Советски Ӏаьдал даьча йолаш яр вӀаши ийна тайпайи феодально - капиталистически отношенеш. Уж мамогга хьула йора шейхаша, моллаша, кхыча дына даьша.

Вайнаха юкъе хӀанз а йолаш я пролетарски интернационализма принципашца вӀалла а тарлургйоаца обычеш. Дикка яьржа а лелаеш а я гаргалонна тӀагӀолла зулам къайлакхахьар, урдув даккхар, мехкарий удабар, дукха истий кхувлар, пхьа лехар, кхыяраш санна йола зуламе обычеш.

Традицеши обычеши хьахиннай наьха общественно - производственни вахаре, уж шоашка диллача ды эшаш а яц, хӀаьта къаьсттача халкъа къаман-психологически долчуй бокъонца бола исторически чулоацами шийн белгалон йолаш а я. Уж хьахиннай материальни вахара, Ӏалама- географически кхычеи хьалашка. ХӀаьта з царца да дыня гӀулакхаш.

Вай республикера дына «авторитеташ» гӀерт бахача нахага къаман традицейн обычейи кхел миштта хургья - хьогӀ яхаш гӀайгӀа яйта, уж традицеши обычеши духьала йоах цар керда, прогрессивни мел долчунна.

Сакхетам лоха, политически бизза кхийна боацача вай республикерча цхьаболча наха юкъе хӀанз а долаш да, дына даьша къаман обычай я яхаш хьалха доаха гаргалонна тӀагӀолла зулам къайлакхахьар санна дола зене гӀулакх.

Вайнаха юкъера хьаша лоархӀаш, везаеш тӀаэцар санна дола гӀулакх тарде гӀерт уж гаргалонна тӀагӀолла зулам къайлакхахьарца.

Нагахьа санна хьа цӀагӀа кхераме зуламхо венавале а хьаша тӀаэцара законага диллача, йоах дына даьша, из зуламхо хьайцига волга а е хиннилга а Ӏаьдалга дӀаала бокъо яц хьа. Нагахьа санна из Ӏа дойя хьай къам дохк Ӏа, хьай халкъах воал хьо.

Цунца дийза дага ца дехача далац Малгобекски района СоагӀапча хиннар. Ӏаьдалах ведда лела кхераме зуламхо Мержоев вера шийн гаргара нах болча цӀагӀа чу. Цар из шоайцига волга дӀаалийзар Ӏаьдалга, бакъда, милицена хӀаьта а хайра из мичахьа ва. Зуламхо лаца аьнна яьча операцена юкъе хинна милице башха-дика, майра болхло Мусаев зуламхочо а вувш, хӀаьта Мусаева Мержоев а вувш чакхъяьлар из. Гаргалонна тӀагӀолла зуламхо къайлавахьарах даьнна из зулам ца хила мегар нагахьа санна Мержоева чувитачар шоай ханнахьа советски законаша дӀадехар даь даларе.

Вай дика кхетаде деза дыне оттадаьр хьаллацар, кхы меттел духхьал ды безилга а бокъонца долчунга диллача националзмах дӀакхеташ хилар. Из башхало кхета а яь воай пропагандистски балха тӀа цӀенхаштта выводаш янза даргдац вай.

Эггара хьалха къаьсган бокъонцен дӀахьокха деза хьалхалатта халкъа демократически культура ислама хьехамца тарлургйоацаш йолга. Из дика кхетадергдолаши хьадаи дувца деза. Цу хьакъехьа мел долча хӀаман принципальни никъ лаца беза.

Цу тайпара лаьцача наькъ масал гойтар Шалински района «Автуринский» совхоза партийни организаце секретара Абумуслимов ГӀаьзахьажас. ГӀаьзахьажи да И. Абумуслимов юрта Совета председатела заместитель хинна. Цунна тӀадилла хиннад совхоза кассир, коммунист Сатуев шофера ВӀхаева верах дола дош республика Лакхехьарча суде дувцаш саг вийначоа общественни бехк беш къамаьл де. Сатуев Вахаева вийна хинав совхоза кӀа лочкъадаь воагӀаш ше сецаваьв, аьнна. Бакъда коммуниста, юрта Совета председатела заместитела денал кхаьчадац суде юртарча наьха сходе баьча сецамах хоам барал совгӀа кхы хӀама ала. И. Абумуслимова воӀо ше бокъонца вола коммунист хиларца лайнадац из. Партийни принципиальность а гойташ цо коммунисташта хьалхашка дош оттадаьд шийн да партера дӀаваккха, аьнна. ХӀаьта из дӀавоаккхилга чакх а даьккхад. Иштта гӀулакхашца мара юкъера дӀадоаккхалургдац гаргалонна тӀагӀолла зулам къайлакхахьар санна дола а къамаьна кхидола зене дола хӀама.

Атеизмана пропаганда ерашца къаьстта терко тӀайохийташ хила беза къаман сий дара, хӀара халкъан исторически долчуна, цун культурана. Къаман сий доадеш да аьчна хеталургдола цхьаккха хӀама де мегаргдац.

ДӀаяхача замах юхедиса зене хӀамаш наьха сакхетам чура а цар леладеча гӀулакхаш цара а леррагӀа дӀадоахилга — коммунизм толаме хьалъяра хиланза даргдоацар да.

Парте идеологически болх Ӏалаьмате бокххача маьхен общественни лоархӀам болаши ба. Къаьган духхьал дӀаоалаши, дегашка чудужаши нийсей кахага, къахьегамхошка, вай парте шийн дош.

Ленина санна нах тешабе хар хӀара агитатора, хӀара пропагандиста башха дика хьоккхам ба Ӏилма коммунизма идеяшта пропаганда яра.

Т. ТУГАНОВ.

НИЙСА НИКЪ ХЬЕХАР

«ИйслагӀча пятилетка ударник» яха сийлен цӀи яларца Клавдия Андреевна дег тӀара даькъал ювцаш дукха бар: завода кулгалхой, цехера цун новкъостий. Цхьабакъда, цу гӀулакхах эггара чӀоагӀагӀа кхаъ хиннарех бар Чернышова Клавдия Андреевнас цхьан хана Ӏомабаь бола къона болхлой Торхашев Ваха, Арсанукаева Раиса, кхыбараш.

Царна кхычарел дикагӀа хов мел хала хиннад Клавдия Андреевнайна из сийлен цӀи яккха: балха тӀа атто ца лехаш, хайна эгӀаш балха ханах цхьа минут а зехьа ца йоаеш, балха тӀа хьоае езача хӀара маьженна хьалхе денз уйла еш яьккха я из цӀи.

Хьийга къа зехьа дайна дац: ийслагӀа пятилетка ханал дукха хьалха, кхаь шераи ворхӀ беттаи кхоачашъяьй цо.

Чернышова массаза а хиннай ше дечох беркат доалаш. Беркат деций цо «Трансмаш» заводе балха йолча укх иттех шера Ӏомаваьча ткъанел совгӀача болхлочох дукхагӀбараш хӀанз предприяте коллективо сийдеш, дикагӀболча болхлоех лоархӀаш хилар. Цхьаццачар хӀанзле шоай пхе шера декхараш а кхоачаш даьд.

Хьанна хов, нагахьа санна шийн болх безабалийта ховц, цун говзалаш кхычоа дӀаӀомае ховш а чӀоагӀа ловш а йола Клавдия Андреевна санна йола наставник нийсъеннаецаре, царех иштта дика производственникаш хургбарий? КӀезига нийслац хӀанз а кагирхой цхьан юкъа заводе болх а бий, дог ийккхе дӀаухаш. Клавдия Андреевна цу тайпара ше Ӏомаве хьанийца болхло дӀаваха моттиг нийсъеннац. Мел денал, сакхетам, нахаца безам хила беза производствах цхьаккха хӀама ца хов зӀамигачу саг е йоӀ хьа а нийца боккъонца балхах из кхетталца ха, дега йовхал, опыт кхо ца еш из Ӏомаве! ХӀаьта, цунга шийга фу кхоач цу гӀулакхах? Цу тайпара хаттар Клавдия Андреевнана хьалхашка цӀаккха а эттадац. Вешта аьлча, боккъонца балха говзал караерзаяьча, къахьегама новкъа ваькхача зӀамсаго е йоӀо аьннача баркалал, наьнаца санна цар шийца хулача безамал дезагӀа совгӀат хетац Чернышовача.

Нийса хургдац духхьал-цхьа балха говзал кагирхошта Ӏомаяь Клавдия Андреевна Ӏа аьлча.

Цхьалхха цхьа професси караерзаярах кхоачам ца хиларах уж дӀакхетабе гӀерташ, шийн хулачох ерrига производство, цун хьашташ довзийта, общественни вахара юкъеоза гӀерташ хул из. Атта боаца штамповщика болх безийта, из бӀарча дийнахьа бе сатем хила кагирхой Ӏомабеча иштта дика толамаш даха цун карагӀдаргдарий-хьогӀ аьнна хетало, нагахьа санна цун оамалаш хӀанз яраш йоацаш кхыча тайпара яларе. Ше Ӏомаеча болхлочун хьашташ довза, цун вахарах даьца ха гӀерташ хул из. Цудухьа цун ученика цӀаккха а хеталац «Со дагавоагӀаш-м саг вий-хьоагӀ укх!за?», аьнна. ХӀаьта, цкъарчоа, производствана юкъеоззалца, коллективах саг дӀаэллца из хаттар кагирхой дегашка ца доссийтар боккха лоархӀам болаш да.

ХӀара дийнахьа шийн производственни нормаш 140—150 процент кхоачашъеш волча сага кхы а шийн балха совлен Ӏомавеча ученика массаза теркам тӀалоаттабе хала долга хьа бокъо я моллагӀчунна а.

Цхьабакъда, К. А. Чернышовас бӀукъожабац гӀулакхаш дукха хиннадий аьнна. ХӀама ца деш дӀайихьа ха зехьа доадаьча вахарца лоархӀаш я Клавдия Андреевна. Цу тайпара ха цун шийн дукха нийслац.

«Трансмаш» завода хьинарегӀча общественницех лоархӀаш я из: заготовительно - сварочни цеха цехови комитета член, цун председатела заместитель, Грозненски горсовета депутат. Цул совгӀа, коммунистически къахьегама школе цхьаккха занятии юкъе ца юташ дешаш я Чернышова. Цигача кхычаргара хьаӀомаде а, шийна ховчох лаьца дувца а корадоагӀа цунна. Клавдия Андреевнас кийчъяь йола заготовкаш технически отдела тӀахьожам боацаш дӀачуэц.

Дукха ха я иттлагӀча пятилетка чотах Клавдия Андреевнас къахьега. Цхьабакъда, карагӀдаьннарех кхоачам ца беш хилар цу сий долча кхалсага дикача оамалех цаӀ я. ХӀара денна къахьегама овсарле лакхъяр, еш йола заготовкаш дикагӀа хилийтар — иштта я цун оамал. Цхьаькха цхьа хӀама а да Клавдия Андреевнас дагахкобаш: хӀанз ше Ӏомаеча къоначоа йоӀа Олейник Нинайна болхлочун професси Ӏомаярал совгӀа, предприяте хьаштташ шийчарел бе ца хеташ цунна кхетам лулга, боккъонца йола болхло цунах хулга лов цунна.

Л. АУШЕВА.

ОБЩЕСТВЕННИ ПОРЯДОК ЛОРАЯРА

Укх деношка Нохч-ГӀалгӀай АССР чурча гӀулакхий министерства кулгалдеча болхлой, городской районийн отделий начальникий, кхыча болхлой совещани хилар. Цига «1974 шера Нохч-ГӀалгӀай АССР чурча гӀулакхий министерствас баьча балха итогаш а общественни порядок лораяра укх шерара декхараш» а дувцаш доклад йир республика чурча гӀулакхий министра Н. И. Гусинина.

Совещане къамаьлаш дир республика чурча гӀулакхий отделий начальникаша Ю. М. Ильченкос, А. Ф. Дунаева, А. В. Щербинос, П. А. Журавкова, Р. Э. Жуббес, Н. Н. Воронова, Ленински РОВД начальника нов. Пантелева, Заводской РОВД участкови инспектора В. Саямова, республика прокурора А. И. Ростова, кхычар.

Совещане дакъа лоацаш хилар Нохч-ГӀалгӀай Лакхехьарча суда председатель К. Д. Бурмистров, республика юстице министр И. А. Албастов.

В. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
милице воккхагӀвола лейтенант.

ИРАЧА КЛАССОВИ КЪОВСАМЕ

ЦХЬАННА А МОАСТАГӀЧОА ЙОХАЛУРГЬЯЦ СОВЕТСКИ НАЬХА БАРТ-ЦХЬОАГӀО

МАССЕ халкъийн паччахьалкхенайн историчухь нийслу миллионаш болча наьха дегашка юсаши дерригдуней историна юкъейоалхаши йола ГӀоръийнна событеш. Духхьал цу тайпарча событеех ба шийн масштабашкеи лоархӀамгеи диллача Ӏалаьмате боккха бола, вай мехкарча халкъаша шоай паргӀатонна кортамукъален бахьан долаш 1941—1945 шерашка фашистски Германеца духьала лоаттабаь къовсам а.

ВӀаши тӀом бергбац аьнна 1939 шера вай паччахьалкхенца договор а даь, ше тешаме хургхилярах Советски правительствана дув а биаь, СССР доазонна Ӏалаьмате боккха тӀема низ тӀаэзабар Гитлера. 1941 шера 21 июне Ӏуйрийна 4 сахьат даьннача хана, хьахьийна тӀом а боацаш, аьхка санна вай мехках летта йоаленнай фашистски Германи.

Фашистски гӀерзашарча мезий планашка «блицкриг» — «тӀоа согаш санна чакхбоала тӀом» — аьнна цӀи тилла яр из наступлени. Шоай низах бӀубенна, цу ханале зӀамма ца эшаш ерriга Европа дӀалаьца гитлеровски инаралаш «тӀоа согаш санна болабаь тӀом» 1941 шера гурахьа Москва дӀа а лаьца, СССР дерригача халкъийн цӀей йолча дийнахьа—7 ноябре ЦӀеча майдан тӀа шоай бӀун парад а еш чакхбаьккха дага хиннаб.

ТӀом болабеннача хьалхарча деношке а денз дерригa низаш гӀаьрахой тӀехьашка кховсара оарцагӀдаха йолгелар Коммунистически парти. Фронт тӀаэттача моттигашкара предприятеш мехка малхбоалехьарча районашка дӀакхухьар. Паччахьалкхен Оборона Комитета планагӀа улицашка а тӀом бе кийчъеш яр моастагӀчун караяхар кхерам болаш хинна гораш. Партийни организацей кулгалца шоай предприятеш массе тайпара герз хьадеи тоадеи кийчъеш бар болхлой. Предприятеша арахеца тӀема кхоачам тӀа-тӀа алсамбувлар. Масала, 1941 шера гурахьа фашисташ гаргабаьхка хиннача Москве 20 процентагара 90 процентага кхоачаш алсамбаьннабар из.

«ГӀа тӀехьашка ма довла!», «Долла хӀама — фронта!» яхаш лозунгаш а долаш бар тӀемахоштеи къахьегамхоштеи юкъе беш хинна беррига партийно-политически болх. Даьхе лораеш хиннарий хьалхарча мугӀарашка бар коммунисташ. ЦӀеча Эскара тӀемахой дегаш урауртадора цар, моастагӀа бокъонца вохавалца юхасовцаргбоаца уйла дег чу йоссайора.

Кхы тӀа а бӀу алсамбаьккха дола Малхбузехьарча фронта эскараша 1941 шера ноябрь бетта декабрь болалуши Москвана юхке контрнаступлени йолайир.

«ЧӀир лахаргйола тур беттара даьккхадар», — яхаш язду Советски Союзаца дика уйла йолаш ва аьнца хетадала йиш йоацаш волча малхбузенгерманск историка Типпельскирха. Бакъда, чӀир леха герз кийчдаьдар. Из кийчдаьдар пачхен Даьхени тешаммеча къонгаша — эзараш, итташ, бӀаьш эзараш болча советски наха, вай мехкарча дерригача халкъий викалаша. Берригача советски тӀемахошта цхьатарра гайта турпалал дошо алапаши историна юкъе дӀаязъяьй. Къаьстта шаьра бӀаргаяйра из вай Даьхен столица — Москва лораеча хана. ШӀаккха а дацлургдоаца деналера гӀулакхаш карагӀдийннад Москва лораеш лаьттараштта: эрсашта — З. Космодемьянскаяна, Талалихина, Гусаровна, Мальцевна, украиницашта—Бурденкона, Терещенкона, казаха — А. Кожбергеновна, татарича — Мамаевна, гуржечоа — Кикнадзена, хӀиречоа — Хетагуровна, дукхача кхычарна.

Москва бахьан долаш баьча тӀем тӀа шоай сий даьккхад Нохч-ГӀалгӀайчен итташ болча къонгаша а: летчикаша И. Заболотнея Р. Ахриевен, снайпераша А. Амаева, А. Идрисова, тӀемахоша С. Горчханова, А. Чораева, кхычар. Москвана тӀера сигале лораеш хиннача И. Заболотне моастагӀчун 10 самолет чуяйтай. «Сайнийнара Москва» яхача газето снайперах А. Идрисовх яздаьд «309 фашист вийнав нортмукъача Нохчийчен воӀо, коммуниста Идрисова. Цо етт царна обороне латташ а наступлене водаш а, дийнахьа а бус а садаккхийтац цо моастагӀчунга».

Цу тайппара, «блицкрига» — «тӀоа согаш санна» болча тӀема меттел фашистски эскара садуаши догдоахийла йоацаши бола бӀаьхбенна тӀом кхаьчар Гитлерген цун инаралашкен.

Алхха 1942 шера январе — марте, московски гӀом чакхбоалача юкъагӀа советски тӀемахоша хӀалакйир 16 немецки дивизии «Центр» яхача группера эггара толашагӀча бӀун цхьа бригаден. «Центр» яхача группах дӀаьлар 80 процентага кхачалца тӀема техника а 500 эзарнега кхоачаш салтий а. ЦӀеча майдан тӀарча парада меттел шийн 500 эзар салтечун таьзет кхаьчар Гитлерга.

Москвана юхера тӀехьашка кхессачей цу тайппара шийн «блицкрига» план ехачен Гитлера лаьрхӀар Москва, мехка центр, вахара цунна хиланза иргйоацача Кавказа районех дӀахоадае, Сталинграде юххера Волга дӀалаца, цу тайппара доагораца, ялатийца, кхыча хӀамашца ЦӀе Эскар Ӏалашде йиш хургйоацача даккха.

МоастагӀчунца лоаттабаь керттера къовсам 1942 шера аьхки къулбехьенгахьа болалу. ХӀанз «Ӏалаьмате боккха бехктокхам тӀабежаб советски къулбехье лораерашта, — яздаьд «ЦӀе седкъа» яхача газето, — 1942 шера аьханара кампани толаме чакхъяккхара хьалхара. Советски паччахьалкхен кхела хьалхара. Царна тӀера бехктокхам 1941 шера гурахьа Москва лораеш хиннараштта тӀаьлттача бехктокхамца мара ийсбе йиш йолаш бац».

Партийни организацей кулгалца 1942 шера аьхки Грозненаи Орджоникидзеи къилбаседа Кавказерча къахьегамхой мантигаш хилар. Цига дув биар эггара гоамагӀа волча моастагӀчунца къахетам боацаш тӀом лоаттабеи из эша а вай котало яккхара цхьаккха хӀама — е рузкъа а е вахар а—кхо ца деи. БӀаьш а эзараш а нах, нагахьа санна моттигаш дӀалийца болх хуле а яхаш, вӀашагӀйийхкача халкъа ополченех дӀабетталора, партизански отрядашка дӀаязлора.

Парте цӀаккха а шийн теркама кӀалхара балийтацар Кавказера тӀом, цунна новкъостал ухийтар. Кавказа халкъаш кхы а айхагӀа кхоталора Коммунистически партена гонахьа, кхы а дукхагӀа чӀоагӀлора цар доттагӀали цхьоагӀои.

«Правда» яхача газето яздора: «...Тийрка йистера, Баксана гонахьара, Черсий-Балкхарой юрташкара, Шолжа станицашкара, Нохчийчени ХӀирийчени лоамашкара халхъаш гӀайттад. Эрсашца оагӀув а теха дӀаэттаб чергизхой, нохчий, гӀалгӀай, хӀирий. Царна новкъостала баьккаб гуржий, азербайджанцаш, эрмалой...»

Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша геттара дика кхетадора тыл массе оагӀорахьара чӀоагӀца яьчул тӀехьагӀа къинзагӀа вола моастагӀа эшавулургвоацилга. Цар шоай са ца кхоадеш къахьегар колхозий кхашкей заводий цехашкей. ЦӀе Эскар тӀехдикача бензинаца дӀахо а Ӏалашдеш яр Грозне болхлой класс, ГКО (паччахьалкхен оборона Комитета) плановй заданеш дикка тӀех кхоачаш а еш.

1941—1942 шерашка Ӏалаьмате дукха балхаш дир болхлоша, колхозхоша, деша багӀача студенташа цӀен ноаноша республике оборонительни объекташ хьалъеш, къаьстта а Грознена гонахьа.

КПСС обкомеи республика Халкъа Комиссарий Советеи вӀаштӀехьдаьлар хьалхарча бетташка оборонительни гӀирсаш хьалдара нах оарцагӀбахара даькъе нийсденна кхоачамбоацараш дӀадаха. Кулгал нийса дар а тыл чӀоагӀъяра гӀулакх къахьегамхоша нийса кхетадар а бахьан долаш кхоачашйир Грознена гоннахьа танкашта духьалара 9 километр оп даккхарен 45 тӀема кӀийле кийчъярен задани.

ДогӀах, хоттах, лайх арахкъе болх беш хиннача наха боккъонца йола къахьегама турпалал гойтар. Шоай са ца кхоадеш наха къахьегаш хилар хьахьоккхаш дола масалаш белгала чот йоацаш дар. ДикагӀа къахьийгача дукхачарна Даьхен совгӀаташ — орденаши медалаши елар. Эггара дезагӀа дола совгӀат — Къахьегама ЦӀеча Байракха орден елар 4 сага — Грознена гонахьа оборонан гӀирсаш хьалдеча са ца кхоадеш къахьегарца белгалбовларах. Царна юкъе яр вайнаьха йоӀ, электросварщица Накаева Совдат а.

Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша хьинаре дакъа лоацар Даьхен оборонана дерригача халкъо гулъеча фонде. Масала, 1942 шера 15 январе къахьегамхоша шоаш раьза а хинна паччахьалкхенна делар 5135 эзар сом, 4303 грамм дошув, 16500 килограмм дотув, кхыйола еза хӀамаш. Комсомолцашеи кагирхошеи шортта ахча гулдора Нохч-ГӀалгӀай комсомола цӀе-

Сийлахь-йоккхача Коталон 30 шу дизарга

БИРСА ДЕНОШ ДАГАУХ

Іаьхан дийнахьа берий дайкоаной болча отта дагахьа араяьлар со школера занятеш яьнначул тӀехьагӀа. Тха юрта дукха ба хьаьнала къахьегаш, вай Іаьдал доаккхаш, Сийлахь-боккха Даьхен тӀом латташ шоай низ а са а ца кходеш майра лийта нах. Царех цаІ ва Бархамов Коврий Александр. (Іаддал-ВоахІап аьле йоаккх цун цӀи). ГІийло делхаш догІа а долаш безаме йоацаш ха яр со царцига яхар. Тайп-тайпара ма хулий сага оамалаш, цудукхьа со се а бІукъожабеш яр, сенга сеай ер укх чамбоацача дийнахьа, аьнна хеталургдийтеш яхаш.

Сона хийттар харцхилар, со чӀоагІа безаме тӀаийшар цӀагІарча дезала, хІаьта Іаддал-ВоахІап а кІирандийнахьа цӀагІа вар. БІаргсиош а дехка нокхарашта гІулакх мишта де деза дувцаш дола книжка дешаш вагІар из. Дукхача хана денз ца гуш вола, воашта вовза-веза саг бІаргавайча фу хул вай бІаргашка? Цецдалар, гІаддахар, иштта цІаьхха цІера сийг лотабелча санна сийрдадаьлар Іаддал - ВоахІапа бІаргаш шийтӀема наькъах лаьца дувца, аьнна аз шийга дехар дийча.

Из дукха вагІар шийна дицдала доладенна хІамаш дагалувцаш, тӀаккха волавелар. «Дукха хІама дайнад сона бІарга, цкъаза цхьаь а волаш уйланга вахача сона хет тӀем тӀарча сай новкъосташца волаш санна, духьалъувтт цар сурт-сибат, тхоаш хиина моттигаш».

...Барайтта шу даьннадар са эскаре гІулакх де со вийхача хана, цу хана тхо городе Архангельске дар. Эскаре вахалехьа Пхьилекъонгий-Юртарча МТС счетоводалла болх беш вар со.

Со эскаре декхараш кхоачашдеш вола цу даьннадар тӀом хьайнаб, аьнна тхога хоам кхаьчача хана, из дар чӀоагІа ийрча ди. ХІаранена дагабехар шийцІагІа биса дезал, хІаьта массане а юкъара декхар лоархІар шоай Даьхе фашистски гІаьрахошта кІал ца йитар.

ТІом хьайнаб аьнна дукха ха ялале тхо дІалигар Карельски фронте, цига эттар тхо тІем тӀа эггара хьалха. Цхьан гувна тӀа дІачӀоагІбенна шоашта мамогта дов деш бар фашисташ, хІаьта вайчар гІулакх чӀоагІа во дар, лохехьа ушалаш яр, хІаьта лакхера хадданза деш дов дар.

Тхона приказ делар из гув хьабаккха аьнна, хІаьта со цу хана полковой школа а яьккха йоккхача топа командир вар. Цхьаккха дича немцаша хьабала тигацар тхона сагота эшаш бола гув, чӀоагІа тӀом хилар цига. Из бахьан долаш шоллагІча дийнахьа саррахьа совле вайгахьа яьлар, оаха яхийтача разведка хоам бир немецки низ беха хиларах а, уж бовда кийчлуш болгах а. ТІаккха оаха наступлени йир, водар ведда кІалхарваьлар, хІаьта вожаш плен а боалабир.

Цул тӀехьагІа тхо дІадигар Калинински областе, Северо-Западни фронте, из дар 1942 шера. ЧІоагІа дІайха ахка дар цу шера хинар, тхона тӀадилла декхар дар «Старая Русса» яха город мукъайоаккхилга.

БІарг маккхоачча дІа-юха хьежача гуш хІама дацар цу гонахьа хиннача юртех дисадаьга цІенош, Іаьрждена, кІураш даьха юкъе-юкъе урагІдагІар цхьан хана кІай хиина пенаш. Дог делхаргдар из сурт бІаргадайча. Тхо дІакхаьча дукха ха ялалехьа оаха фашисташ болча разведка яхийтар, дукха ца говш юхабаьхкача разведчикаша белгалйир моастагІа чӀоагІвенна моттиг, тӀаккха оаха наступлене план а оттаяь дов доладир.

Фашисташ даьрбенна хьуввар, царна духьал лаьттар чӀоагІа низ бар—бІарг хьа ца локхийташ ювлар вай йоккхий топаш.

Цига ца хинначунна ховргдац цу тӀема сурт, дохк санна латташ кІур бар, хІаьта сийрда хьежа малх бІаргагацар, мангало хьокха буц санна Іолегар нах. ЧІоагІа духьале йора фашисташа, хІаьта а цар низ эшабелар, гІаьрахой тӀехьашкахьа баьлар. 196 километр бигар оаха уж городад арабаьха, тӀаккха оаха разведка яхийтар царгара хьал ха. Тхоца чӀоагІа дика разведчикаш бар. Царех бар МанкиевгІар Аюпи Абукари — шоай гІулакхах дика кайоалаш, шоашта тӀадилла декхар дика кхоачашдеш хиина тӀемахой.

Оаха яхийта разведка сахулача хачна юхаера. Цо хоам бир Старая Русса яхача города тоьал гаьна уллача Андреевка яхача юрта йисте гув дІа а лаьца фашисташ духьале е кийчлуш ба, аьнна. «Сопка смерти» аьнна цӀа тиллар цунах тӀехьагІа. Тхога приказ делар артподготовка а йий доз дІадоладе, гІа тӀехьашка а ма довла аьнна...

Іаддал-ВоахІап хьалгІетта дехьа цІагІа дІачувахар. Цхьа ха яьннача гІолла из юхавера медалаш, значокаш, кхы дукха каьхаташ а даьхаш.

— ХІаьта цу хана оаха котало яккхарах елар сона «За отвагу» яха медаль, — дІахо дувца волавелар из. Цигара даьнна тхо кхаьчар Великие Луки яхача городе, цига яр полка штаб, хьалха санна сихдаьле дезаш дов а дацар, хІаьта из штаб лорае аьнна декхар тӀадилладар тхона. Яхийтача разведка а дукха да веларгволаш хоам банзар, хьагуш кхерам а мичаб аьнна тхо салаІа дага долаш сайцар хьуна йистте баь тӀа. Тхол хьалха дов де дезаш хинар пехота яр, хІаьта тха артиллери цунна тӀехьа латтар.

Сарахьо дар из. Чубузаш латтар малх, цІаьхха тхона хезар моастагІий болча оагІорахьара ювла йоккхий топаш. Тхона дайна сурт ма голда адама бІарга: гІа а буц а мисел тхона тӀабоагІаш бар фашисташ, шоаш наступлени ялехьа спирт молаш Іаьдал дар цар, кхерам чу ца боссийтар духьа. Тувлабенна нах санна эга а эгаш, шоай кхеткхетача, дІа-хьа топаш а кхыдола герз а детташ боагІар уж.

Тхона хьалха хиина пехота цІера духьал латта ца могаш оагаелар, цхьабараш тӀехьашкабаьлар, ТІаккха батарея командира Рымов Федор Тимофеевича приказ делар гІа тӀехьашка ма довла, фашисташ юхатоха аьнна. Из дов деш сона чӀоагІа хала човнаш, йир, госпитале эла везаш хилар со шин беттеи ах беттеи, цига со волаш хоам бир III степена Слава орден сона енна хилар.

ЧІоагІа саготлора са сай новкъостех къаьста, сайна кІеззига гІойле хилча со госпиталера араваьлар, хьалха се хиннача часте кхачанзар со, Одесса мукъайоаккхаш тӀемаш деш хиннач доакъоех дІакхийттар. ХІаьта цига а нийсбелар соца вай мехкахой Грознера Тарасов Виктор, Нестеровская яхача станицера Бурцев Михаил, кхы дукхахбараш а.

Одесса мукъаьяьккхачул тӀехьагІа со деша вахийтар Одесски артиллерийски училище. Из училище йистеьккха со воаллаше а сайца новкъостий а болаш, со вахийтар Челябинскера танкаш йоалае. Цу хана денз со тӀом беш хилар танкови бригадс, геттара хала тӀемаш латтача метте. МоастагІий гаьнабаьхабале а, хІаьта а калуш бацар, цар чӀоагІа духьале йора. Кенигсберг яхача городе тӀемаш латтача хана сона цІаьхха а чов йир, юха а госпитале Іовижа везаш хилар со.

Іаддал-ВоахІапа віоахвенна хьажаюкъера хьацар дІадаьккхар, из уйла еш вагІар. Тхо дагІача цІагІа хиина портрет бІаргадайра сона, цу тӀара хьахьежаш вар танкиста форма тӀаювха къона, хоза юхь-сибат дола тӀемахо. Наьха тӀа ядар орденаш, медалаш.

Со из сурт зувш йолга хоаденна Іаддал-ВоахІап йистхилар: «Из сурт даьккхар са Белосток яхача городе тха танкови бригада йолча хана, массагІа да уж, дукхагІа дераш дицлуш латт цу хана хиина хІамаш» — аьнна сецар из.

ТІом йистебаьнначул тӀехьагІа 1946 шера 25 мае гварде старшина а волаш цІавера Іаддал-ВоахІап. ТІаккха маьрша вахар хьалде эттар. ХІанз Карабулакерча химреагентий заводе хьахо волаш болх беш ва из. Коталон Ди тӀакхоачаш чӀоагІа дог гІоздаьнна ва Іаддал-ВоахІап, берригача советски наха санна, партена, Советски правительствана, чӀоагІа баркал а оал цо машар чӀоагІбеш цар боккха болх барах.

Ф. ХАМХОЕВА,
хьехархо, тха штате йоаца корреспондент.

Ростовски область. СССР 50 шу дизара цІерагІча Шахтински хлопчато - бумажни комбината № 2 йола прядильно - ткацки фабрика нормагІа йоагІачул пхи бутт хьалха болх бе йолаялийтай. Цо арахецаргда шера 47 миллион метр кІадаш. КПСС XXIV съездо оттадаь советски наьха вахара хьал тоадара даькъера декхар кхоачашдара лоархІам боллаш хІама хургда цунах.

СУРТА ТІА: прядильни цеха хьалха латта мастера Ашмарина Антонинай смена. Аьрдехьара аьттехьа — Рыженко Ольга, Краснощекова Татьяна, мастер Ашмарина Антонина, Филатова Люба, Шашкова Зинаида, Малютина Валентина, Иванова Надежда.

В. ТУРБИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Проектировщикаш болча

«Грозгипронефтехим» проектни института коллектив кийчо еш я укх шера института 50 шу дизара цІей дезде. Цу юбилея хетаяь шерра социалистически яхь яьржай института болхлошта юкъе.

Из цІей дездара института коллективо доккха къахьегама декхар тӀаийцад: 1 сентябрь тӀаккхачалехьа лоархІамегІа долча мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста гІирсашта йола проектно - сметни документаци кийчъяьяккха.

Пятилетка тӀеххьара шу дика дІалоладаьд проектировщикаша: ханал дуккха хьалха проект оттаяьй Бургасски мехкдаьттахимически комбината (Болгари), кийчдаьд Плевенски мехкдаьтта чакхдоахача завода (Болгари), вай мехка мехкдаьтта чакхдоахача заводашкарча комбинировани масдоблокий чертежаш.

ИйслагІча пятилетка плана директивашка хьежжа грозненски проектировщикаша оттаьяча проектаех Мозыре хьалъяьй белорусски мехкдаьтта чакхдоаха завод. Дукха ха ялалехьа хьалхара продукци лургья цу предприяте.

Укх деношка проекта керттерча инженера Р. А. Татузова хоам бир паччахьалкхен комиссе проекташ дика оттаяь хилар белгалдаккхарах.

Цу дийнахье а цхьаькха дикахетар хилар института коллективана: 1974 шера шоллагІча квартале социалистически яхье толамаш [illegible] СССР мехкдаьттай химически промышленноста коллегеи профсоюза ЦК хьалхара моттигІ карара кара тела ЦІе байракх хьожайир цунна.

Атта хиланзар грозненски проектировщикашта из толам баккха.

Проекташ оттаеш а балха чертежаш кийчдеш а дукха технически кердадараш юкъехьхьар института специалисташа шоаш дечунна.

Дика кийчдаь хиларца белгалдаьха дІадахьийтад чертежаш Павлодарски, Кременчугски мехкдаьтта чакхдоаха заводаш хьалъеш болча гІишлонхошка.

Къаьстта дика кийчдаьдар коллективо Плевенски НПЗ хьалъяра кийчдаь дола чертежаш. Ханал 4 бутт хьалха дІакхачийтар уж болгарски новкъосташка.

Ангарски мехкдаьтта чакхдоахача заводе геттара шийлача моттигашка леладе лаьрхІа дола машиндаьтташ арахецара йолча установка проект чӀоагІйир укх бетта СССР мехкдаьттай химически промышленноста Министерства.

Проекта керттерча инженера В. А. Степановас дувц:

— Гаьнарча Къилбаседен районаш сихха караерзаяро 70 градусага кхаччалца йолча шелалах ша ца беш дола машинаштеи оборудованенеи хьокха даьтташ арахецар дІадех промышленностагара. Цу тайпара смазочни машиндаьтташ арахецача установка проект оттае тӀадилладар тха института проектировщикашта.

Цу тайпарча установка проект оттаелга керда а, цудухьа хала а гІулакх дале а ца йхоачашде вІаштІехьдаьлар института коллектива: ханал хьалха, дика кийчйир проект.

ХІанз хьалъеш йолча объекта спецификацеш кийчъеш я института коллектив. ДукхагІйолча отделашка графикал хьалхабувлаш дІабода болх.

Социалистически яхье хьалхалаттачарех я В. А. Лежнева кулгалду технологически, Б. А. Хачатурова кулгалду гІишлошъяра, В. И. Чернова кулгалду механически отделаш.

Ханал 2 ди хьалха, 25 февраде, заказ кхоачашде дага ба проектировщикаш.

Е. ГРУДИНИН.

Дика кийчъю техника

Юрта боахама техника бІаьстан кхашкарча балхашка дика кийчъю Грозненски районерча «Юбилейный» яхача совхоза механизатораша, Укхаза вІашагІъеллай техникана ремонт ергйола 3 звено. Царех цаІ тракторий двигателашта, шоллагІъяр — ялат дІадувча сеялкашта ремонт еш я. ХІаьта нохараш, культиваторашт, дискаш йола лущильникаш, кхыйола юрта боахама инвентарь тоаеш я кхоалагІйола звено. Ремонт дика яра къаьстта уйла тӀайохийт цар.

Техника бІаьстан балхашта кийчъеча дика къахьегаш ба коммунисташ Бачаев Султан, Асиев Махьмуд, комсомолец Бешиев Іабдулла, кхыбола трактористаш.

А. ШАМСУТДИНОВ.

Социализма мехкашка

ЭРДЭНЭТ: ЛОАМ, КОМБИНАТ, ГОРОД

Эрдэнэт... Цу лоама хоза Іаламма моттигаш тара лест монгольска къаман орнамента. Дукха иллеш легендаши вІашагІдехкад цох халкъо. Цхьабакъда Эрдэнэта бокъонца дола сий дукха ха йоацаш мара даьннадац. Цун чевашка йоккхий цІаста-молибденови гаьнзаш кораяьй монгольски советски геологашта. Лоацача ханашка чоалханерча климатически хьалашка из тахка баьлар уж, ХІанз район комплексно караерзае езаш, я. Из проблема цхьана кхоачашъю монгольски советски специалисташа.

Вошал леладеча шин мехка правительстваша 1973 шера «Эрдэнэт» яха горнообогатительни комбинат хьалъяра йолча соглашенена кулгаш яздаьд. 1978 шера предприяте хьалхара аргІа болх бе йолалургья. ХІанз из монгольски пятилетка номер цаІ йола объект я. Комбинат ерригга хьалъяь яьлча Азе эггара йоккхагІъяра дунен тӀа эггара йоккхагІа йолча, из санна йолча итт предприятех цаІи хургья, КердагІа йолча техникаца кийчъеш я «Эрдэнэт».

«Эрдэнэт» яхача комбината гаьна йоацаш шерача къухьа тӀа Эрдэнэт яха къона город хьахулаш латт. ХІанзле белгалдоалаш латт цун к793 — дукха этажаш йолча цІеной кварталаш, школаш, культура цІенош, тикаш. Управлене начальника Н. Лхагвас дувц:

— Укх деношка эзар дешархочоа лаьрхІа хьалъяь школа эксплуатаце дІаяла кийчлуш ба тха гІишлошъераш, цу ца цхьан ханна нах баха чуховшабе кийчдеш да цІенош а. Мехка масса йолча мІингера тхо долча хІара дийнахь хьаухаш латт кагий нахи мехкарийи — ревсомола путевкаех, шоай лоІамах, лего хьийха ух.

Никъ билларца хьалъе йоладийнай город. Ханал шин бутт хьалха кхоачашъяьй 1974 шера задани Дархан—Эрдэнэт яха шоссе буллараш. Цунца цхьан ханна машинникъ буллаш а латт. Салхит яхача станцегара Эрдэнэтагахьа 90 совгІа километр болата никъ билла баьнаб.

Ханал хьалха кхоачашъяьй шоай заданеш «Дарханэлектросетьстройна» МНР долгораэнергетически промышленностеи геологеи Министерства гІишлой-монтажни трестеи коллективаша: напряжени 220 эзар вольт йола Дархан—Эрдэнэт яхача электропередача высоковольтни лини хьаяра балхаш дІадахача шера октябрь бетта чакхдаьхар монгольски советски болхлоша.

Кастта хьарсамах Эрдэнэте хьакхоачаргда Селенги яхача хи тӀара хьахьожадаь хий, ХІанз чакхдоалаш латт шиъ насосни станци хьалъяра балхаш. Массехк лоацца йола интервью ийцар аз.

А. Моргунов, советски инженер «Болатацеи аьшкабетонацеи язду шийисторц «Эрдэнэта». Аз доккхад ду из гІишло хьалъеча айса дакъа лацарах».

Д. Жадамба, шофер: «Эггара хьалхарчарца венав со укхаза, Эрдэнэте йола хьалхара машина лалла тешам баларца сий даьккхар са. Монгольски советски геологаша биллача наькъах долхар тхо, ХІаьта укхаза, гІишло еча, цхьана къахьег оаха советски болхлощеи специалистащеи, вежараша санна екъ оаха халонаши толамаши, цхьана гІадъух тхо тхоай балха карагІдаьнарех».

И. ГУРРИНЧИН,
монгольски журналист.
(«УНЭН» — АПН).

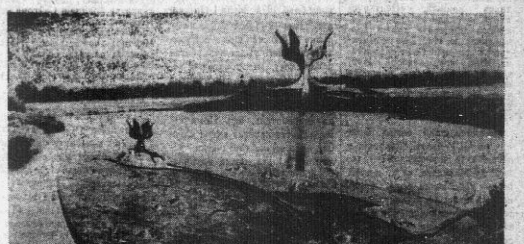
БОЛГАРЕРА ХОАМ

КОМБАЙНА ХЬАЛХАРА ЮХЬИГ

Толбухино яхача городерча юртбоахама машинашъеча заводе чакхдоалаш латт хьалхара ялх мугІарах хьажкІаш чуэца комбайн вІашагІйоллара балхаш. Шийна оттаяьча режимага хьежжа, цу машино новкъостал дергда кхача йолаенна хьажкІаш чуэцеи силоса лаьрхІа уж атеи, е хьажкІаш хьа а йоахаш гІадамаш силоса ата. Цхьан дешаца аьлча, хьаштдола балхаш кхоачашду цу машино.

Безаме дІайолаенна комбайна «юхьиг». Советски, болгарски, венгерски специалистий юкъарча низаца хьакхелла я из Цхьана дергда из хьаяра балхаш а. Двигателаши, керттера оатхалаши, кабинаши, ялат чуэца аппараташи Харькова предприятеша лоаттаергья, венгерски машинашъераша — силоса хьажкІаш оата линеш, толбухински заводо — хьажкІаш цІенъюя фуалйоахеи аппараташ, леточни транспортераши кхыйола агрегаташи.

(«София-пресс»—АПН).

Югослави. Ясиюваце хьалха концентрационни лагерь хиннача моттиге фашисташа боабабаьраш дегІа памятник. МоастагІех мукъадаьккхача лаьтта вахар юха метта оттадара символ санна да доккха кхерах даь энза. Памятника автор болгарски скульптор Богдан Богданович.

ТАНЮГ — ТАСС сурт.

Яхь шерагІа яржаш латт

ИйслагІча пятилетка тӀеххьарча шера паччахьалкхен планагІа 34000 метр бурув тохе дезаш ба Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш.

КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала, «1975 шера халкъбоахама план ханал хьалха кхоачашъяри ийслагІа пятилетка толаме чакхъяккхари духьа промышленноста, гІишлошъеча, транспорта болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцама жоп а луш планагІа лаьрхІачул совгІа 350 метр бурув тоха социалистически декхараш тӀаийцад цар.

Мишта кхоачашду тӀаийца социалистически декхараш? Январь бетта хьалхарча 19 дийнахьа паччахьалкхен планагІа 1285 метр бурув тоха дезаш бар уж. ДикагІйола бурув тохара методаш, керда техникеи технологии производствана юкъекхувларах цар цу юкъа планагІа лаьрхІачул совгІа техар 54 метр бурув.

Къаьстта дика къахьег бурувдетта мастер Новиков Гаврил Ильич керте латтача бригада. № 708 йола скважина йоаккхача 310 метр бурув а тохаш укх деношка кхоачашъяьй цо бурув тохара январь бетта план. Дика лел № 704 йолча скважина тохкама бурув тохача коллектива гІулакхаш а. Кротов Георгий Степанович керте латтача цу бригадас январь бетта планагІа 300 метр бурув тоха дезача шин декадагІа 258 метр бурув а тохаш 3887 метр кІоаргдалийтад скважина йоаккхача теха бурув. Цига проектагІа тоха дезаш да 5 эзар метр бурув.

Бурув тохара сухал лаккхьярах, керда техникеи технологии бурув тохача юкъекххахьарах, химически реагенташ, электроэнерги кхоярах, бурувдеттача остех, кхыча техниках бизза пайда ийбарах январа хьалхарча шин декадах паччахьалкхенна кходаьд 82 эзар сом.

Бурувдетта смени мастераш Грозненски горсовета депутат Мучаев Абдулла, групарторг Ивахненко Геннадий, групорг Захаров Александр, комсомолец Кудлай Александр керте латтача сменаша даим тӀехкхоачашъю спуско - подъемни операцеш чакхъяхареи иштта бурув тохареи смении нормаш.

Духхьала январь бетта хьалхарча шин декадагІа Хаян-Кертера № 81 йола скважина йоаккхача 320 метр бурув а тохаш хьинаре къахьегарца белгалъяьлар бурувдетта мастер, Швецов Владимир Дмитриевич керте латта бригада. Проектах 4000 эзар метр тоха дезача хІанзлехьа тохаш дола бурув 2967 метр кІоаргденнад. ХІаьта укх шера цо паччахьалкхена кходаьд 30 эзар сом. Белгалъяьнна дика къахьегаш я цига Горшенев Константин, Епифанов Григорий, Синькевич Евгений, Яицков Виктор керте латта сменаш. Цар хІанзлехьа толамца кхоачашъяьй шоай бетта задани.

Пятилетка тӀеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра йола социалистически яхь ди тӀехьа шерагІа яржаш латт.

А. ТИЩЕНКО.

рагІа йола самолетий звено хьаяра. Массане а цхьатарра ахча тийлар А. Шерипова цІерагІа йола бронепоезд хьаяра. Сунженски районерча колхозхоша 2 миллион гаргга сом делар, Курчалоевска районерчар — 700 эзар сом, Урус-Мартановски районерчар — 732 эзар сом. Шоашта яхаш шоаш кходаь ахчаш оборона фонде дІачутелар дукхача болхлоша, колхозхоша, гІулакхерча наха. Масала, Экажкъонгий-Юртарча шин вошас — Берсаьнов Идрисеи Хьамидеи хІаране 50 эзар сом делар, хІаьта Сунженски районерча Хашагульгова 25 эзар сом делар. 1943 шу чакхдоалаш вІхха республика юрта районашкарча къахьегамхоша бронепоезд хьалъяра 12 миллион сом гулдир.

Итташ эзараш вайнах, Советски Союзе дахача берригача халкъий вІкалаш фронташка къонахчай долаш фашистски гІаьрахоех латташ бовши лаьттача, шоай хьинари сий ца кходеш Шеча Эскара низ чӀоагІбар духьа къахьегаш хиннача хана вай республике кортош урагІдегІар шоай халкъ декхараша.

ХОВШ да, дахьабола, «шейхаш» да шоаш бахаш дийнарашв, Сийлахь-боккха Даьхен тӀом лаьттача шерашка Даьхе йоккхара наькъа тӀа эгта хиниилга. Тайп-тайпара методаши средстваши лелаяьй цар Советски Эскара тыл мелъяри Нохч-ГІалгІайче лоалла оттаяра фашистски гІаьрахошта новкъостал дари духьа: нах ситІара баргбола хабараш арадоахар, цІераш еттар, партийни советски болхлой, колхозий активисташ боабора, общественни рузкъашна къоалаш дора, кхыметтел бахача наьха цІагІара хІамаш а кхухьар.

Республике уж тийша балхаш леладеш яр Х. Исраилови М. Шерипови керте лаьтта бандитий шайка. Цунна юкъе бар бохабанза биса кулакаш, кхааш нийдаьраш, паччахьалкхен ахчаш диаьраш, кхыбараш. Цар пайда эцар тӀемо, паччахьалкхенна тӀаккхоачаьча халонех, моттигерча партийни организацейи Іаьдала карательни органийи мелалах. Фашистий хулла а хиина дІаэтта хиинав Х. Оздемиров, Кунта-Хьажий мурдий тоабан тхьамада. Цо, 1941 шера Ачхой-Мартановски районерча «Ахархо» яхача колхоза председателалла а ваха, лоацача хана мурдашца цхьана яйха ІоцІенъяьй, цул хьалхагІа хьалха латтачарех хиина из колхоз.

Советски Іаьдал гоама хиларца «шейхашта» юкъе а къаьстта белгалвоалаш вар Х. Очаев (иштта Юсупхаджиев а из ва). Цо новкъостал даьд вай лоамашка Іобоссабаь хиннача фашистски парашютисташта, шийн мурдаш тӀахьийхаб Іаьдала духьала къовсам болабара. Шийн халкъ декхачо хьегача къин мах баьб гитлеровцаша, цунна совгІата «Вальтер» яха тепча а енна.

Вайнаха юкъе хиннаб арме баха ца а туганш Даьхе йохкара наькъа тӀа бийнараш а. Нах эскаре ахара чӀоагІа новкъарле яьй Іаьдал лохаргдолаш да яхаш кулакашхеи моллашхеи болча наха арадаьхача хабараша.

Нохч-ГІалгІай халкъах болча Даьхе ехкарий цІераш йоахача хана берригача вай халкъа сийи гІулакхаши бІехде лаьрхІа цхьаккха хІама дац вай. Из дувцача хана хьаькъал долаш хиннача воай дайша яьхар кхоачаш мара дац вай— «Бокъонца шийн халкъ дезачоа мара бокъонца гоама хургбац цун моастагІий». ХІаьта, нагахьа санна цу бустамца бистача, лакхе вай бийцача фашисташта гІо даьрашта юкъе ба власовцаши бендеровцаши санна бола шоай Даьхе ехкараш а. ХІаьта эрсийи украинцийи халкъаша царца къовсам лоаттабеш санна, иштта нохч-гІалгІай халкъо а къовсам лоаттабаьб бандиташна, Даьхе ехкараща. Вай республикерча болхлошеи колхозхошеи НКВД органашца цхьана къахетам боацаш къовсам лоаттабаьб бандиташеи Даьхе ехкарашцеи. Масала, 1942 шера 22 ноябре Гуни яхача юртарча берригаш а хІана бац аьнна болча колхозхоша партийно-советски активана цхьана лира дов даьд 34 сагах лаьттача бандана духьала. Юртара дукха нах байра цу тӀем тӀа шоай са ца кходеш лета.

Бандиташцеи немецки диверсантащеи лоаттабаьча къовсаме къонахчали майрали гойтарах СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо «За отвагу» яха медаль елар Х. Д. Джанаралиевна, С. А. Атаевна, Т. Д. Дашкаевна, Дакашевна, дуккхача кхычарна. Шоаш сендухьа бов а ховш байнаб уж нах Даьхе, шоай халкъ, цар кортамукъале, сий бахьан долаш.

Парте чакхйоахача ленински къамий политико хьакхеллача вай мехкарча дерригача халкъий цхьоагІоно йохайир мехкаши халкъаши лоалла оттаде гІийртача фашизма бІеха уйлаш. ХІаьта Гитлерен цун инаралийи планаш белггала хила а хиинай акха. Фу тӀакхоачаргдолаш хиинад вай халкъа, нагахьа санна Нохч-ГІалгІайче моастагІаша дІалаьца хиннаяларе. Из гуш да фашистски Германи генеральни штаба оккупационни отдела къайлагІарча документа тӀара.

Цу тӀа йоах: «Нохч-ГІалгІай чу баха цу къамех бола нах дукха бац... вай иттех зондеркоманда тоъаргья цар маІа мел вола саг вийша дІаваккхара. Цу тӀа а Іалама хьалаша, лоамашка чӀожеш хиларо, торо лу из операци, концентрационни лагераш яхка а ца езаш, аттеи сихеи чакхъяккха». ПаргІато езача халкъо шийсий лорадара бІаьш шерашка цун аьттув боахаш хьадаьккхача йоаьех нохч-гІалгІай халкъа палачаш а даь дІаоттадар — иштта хиинай фашистий бІеха планаш. Цхьабакъда уж йохаяьй Коммунистически партега хьалхле йолча вай халкъий кхотадаларой дохаргдоацача доттагІалои.

1942 шера фашисташца лаьттача тӀема керттера район — Сталинград. Гитлера цига тӀаэзабар шийн эггара дикагІбола бІуи дикагІбола инаралаши. ФуннагІа-моллагІа даь а из город дІайоаккхийга — иштта декхар оттадаь хинад фашистий бІуна хьалхашка. Сталинград духьала отталургья е отталургьяц — цунах тийша дар дукха хІама, дерриге а хІана дацар аьнна. ТІемах хургдар цига къаста дезаш дар, Гитлерца договор а даь СССР-ца тӀом болабеш хиинай Японии Турции, нагахьа санна Сталинград дІалаьца хиннаяларе.

Берригa мохк бахар легендарни город лораеш лаьттачашта новкъостала. ЦІаккха а йовргІоаца сийле яьккхар шоашта советска тӀемахоша. Цу хана денз къонахчал, денал, турпалал дагайох дерригача дунен тӀа Сталинграда цІи массаза йоаккх. Даим историна юкъе бахаб Сталинградски тӀема турпалаш—инарал Чуйков, капитан М. Мазаев, сержант Павлов, бІаьши эзараши кхы бола тӀемахой. Сталинградски тӀом болча хана гІорьяьнна яр вай мехкахочун Нурадилов Ханпаший цІи. Из веннав Сталинграда гонахье лораеш эрсий сийлахь-доккхача хица — Волгана юххе. Цхьабакъда ше валалехьа 20 шу даьннача зІамигача сага-турпала (фронта политуправлене листока тӀа хозахетдаь оалаш хиинадац цунах фаьлгаца оалаш санна — «маьлха воІ») моастагІчун 927 дакъа Іодиллад. Дулургдац аьнна хийттар даьд Сталинград лораяьраша — уж тӀехьашка баьннабац.

Цу тӀем тӀа алхха плен боалабаь фашистски салтий — 300 эзар.

Цул тӀехьагІа 1943 шера Курски дуге хиина тӀом.

2 шера тӀом баь дика тӀема опыт Іоаьяр вай эскаро. ХІанз цунга яр моастагІчунга йолчул эсалагІа йоаца тӀема техника. Тыле тӀема техника алсамъяккхара парте кІаьд ца луш болх бар бахьан долаш тӀом болабелча денз дукхаза а дукхагІа хьаьй из. Цо аьттув баьккхар город Курска районе моастагІчун эскар сихагІа дохадара. Цига кагдир немецки тӀема машина, цун эскара дукъ. Курски дуге тӀом баьчул тӀехьагІа хІалак хила доладелар фашистски эскар.

Къонахчал долаш лийтай Ленинград моастагІех. 1941 шера гурахьа денз фашистски бІуво гобаь лоаттайир из. Боарам боацаш халача хьалашка къовсам лоаттабаьб из лораеш хиннараша.

Цу халонаша кхы тӀа а гоамволийтар моастагІа, чӀоагІлора Ленинград лораяьрий доттагІал. Гаьнарча Ленинградски фронтера кхахьийтача письмош тӀа Д. Ахмадова дувцар кхо доттагІа Ленина город бахьан долаш мишта лет: украинец Карпенко, эрсе Павлов, из — нохчо. Ленинграде бахача наха дика дагадоагІа хи кІал гІолла делача лодка командира грозненца П. С. Кузьмина карагІдаьнна денале гІулакх. ХІанз городерча цхьан улицо лелаю цун цІи. Город лораеш майра латташ байнаб вай мехкахой Х. Боков, А. Назиев, Магомед-Мирзоев. Ленина город къувсаш баьча тӀем тӀа йийнай гІалгІай сийлахьа воІ, вайнаьха кхалнаха юкъе эггара хьалхара Іилмай кандидат Тутаева Аьсет.

1944 шера бохабаьб моастагІчо Ленинграда баь хиина го. Массе а метте наступлени йолайир Шеча Эскаро. Днепрал дехьа даьлар из; Белорусси мукъаяьккхар. Вай мехка ерригга территори фашистски гІаьрахоех ІоцІеи а яь, фашистски эскар Польше, Венгре, Румыне, Болгаре, Чехословаке дІахо оаташ дар ШІе Эскар. ХІанз Шеча Эскаро фашистски Іазапа кІалхара даьхар Европа халкъаш. ПаргІатон кортамукъалеи яхьар цо царна.

Апрель бовш — май бетта юххье советски халкъа Сийлахь-боккха Даьхен тӀом чакх а боаккхаш Берлина штурм йолайир. 9 мае фашистски эскара командоване кулг яздир кхы духьале ца еш карадоагІаш хиларах йолча актана. Фашистски у дІа а доаккхаш советски герза коталонца, социалистически паччахьалкхен коталонна чакхбаьлар тӀом.

Сийлахь - боккхача Даьхен тӀем тӀа советски халкъо яккха котало исторически лоархІам болаш яр вай мехка меттел, дунен тӀарча дерригача халкъашта а мехкашта а. Европа халкъаш фашистски Іазапах мукъадаьхар Советски Эскаро. Фашистски Германи йохаяр бахьан долаш дунен тӀа вай заман керттера низ а хиина хьахилар СССР керте а йолаш дІаэтта социалистически система.

Фашизм эша а яь котало яккхарца йоха йолаелар колониальни система. СССР-еи кхыча социалистически паччахьалкхенийи новкъосталца из процесс хІанз чакхйоалача дІакхаьчай.

Сийлахь-боккхача Даьхен тӀемо советски халкъа духьала агрессивни планаш лелаераш а хІанз а тӀехьа дІахайт Ленина гене Коммунистически партей хьаль дунен тӀа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе — классови лерхІараш цаІаш хиларца вІашагІкхийттача халкъий цхьоагІо йохаюлургйоацилга.

А. ВАЦУЕВ,
Нохч-ГІалгІай историй, метта, литература Іилма-тохкама института Іилман болхло.

КАЗАХСКИ ССР. Лакха лоамашка уллача Медео яхача катоке чакхъяьннай мехка профсоюзий спортсменашта юкъера чемпионат. ЦIи хеза йолча «рекордий фабрико», иштта оал чу ша тIарча стадионах, цIаькха а бакъдир ше иштта хилар. Цу гIулакха «бехке хиннар» яр горьковски ког-соалозаш хеххар Кузнецова Тамара. 3000 метр йолча дистанце дунен рекорд оттайир цо 4 минутен 44,69 секунден.

СУРТА ТIА: дунен рекордсменка Кузнецова Тамара.
Н. ШЕВЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

«ОЛИМПИЙСКИ ЛОВЗАРАШ ДОЛАДАЛАЛЕХЬАРА КIИРА» ИНСБРУКЕ ДIАДАХЬАРА

31 январе дена 20-гIа февралага кхаччалца Инсбруке — 1976 шерарча кIайча олимпиада столице — дIахьоргда лыжаш хахкара, ког-соалозаш хахкара спортах, двоеборьях, биатлонах, соалоз хахкара, лыжаш тIа латташ трамплина тIара чукхоссавалара дола «олимпийски ловзараш хилалехьара кIира». Укхаза иштта хургйолаш я дуней эгара чIоагIагIа болча фигуристий показательни выступленеш.

СССР Спорткомитета спорта Iан тайпаех йолча Управлене начальника Сыч Валентина дувц:

— Инсбруке «олимпиада хилалехьара кIира» дIахьоча дакъа лоацаргдолча советски спортивни делегацена юкъегIоргба цIи хеза бола спортсменаш а, олимпийски ловзарашка котало яккхарга оаха дог доахаш бола къона перспективни атлеташ а.

Лыжаш хохкача дакъа лоацаргда олимпийски чемпионкас Кулакова Галинас, вай чIоагIагIа йолча гонщицаша Сметанина Раисас Селюнина Нинас. МаIача паьха хержача командана керте оттаргва дIадахача шера чемпионате дото совгIат даьккха Рочев Василий. Цул совгIа, командана юкъегIоргба Савельев Сергей, Бажуков Николайи Беляев Евгенийи. Цу къонача гонщикаша дика тешал даьккхад сэригоюзнии дунеч халкъашта юкъерчен яхьашка.

Инсбрука ша тIа «олимпиада хилалехьарча кIирагIа» шоай говзал хьокхаргья вай къонача ког-соалозаш хохкараша Лемешкин Юре (Свердловск), Кудинов Андрея (Коломна), цун мехкахочо Фуфлыгин Павелеи москвича Лобанов Владимиреи. Дукха къона спортсменаш юкъебахаб биатлонахи соалоз хахкаран йолча хержача командашта а. Трамплина тIара чукхувсалурий командана юкъе ва 1974 шерарча дунен халкъашта юкъерча чемпинате борза совгIат даьккха Боровитин Алексей, хIаьта иштта Калинин Юрий, Сусликов Серцейи Иванов Юрийи. Советски лыжай двоеборья сий доаккхаш хургба тешам боллийташ бола кагий нах Омельченко Сергей, Хайгонен Анатолийи Капнаев Валерийи.

— «Олимпиада хилалехьара кIира», — йоах къамаьл даь воалаш Сыч Валентина, — ша тIа бокъонца бал оттаярца — дунен дикагIа болча фигуристаша гойтама выступленеш ярца чакхдаргда. Царна юкъе хургба советски викалаш а: дунен, Европа Олимпийски ловзарийи чемпионаш Роднина Ирииен Зайцев Александри, хIаьта иштта дунея тIа эгара чIоагIагIа йола халхараш ду пара — Пахомова Людмилеи Горшков Александри.

ОЛЬШОВСКИЙ Борис,
СССР спорта мастер.
(АПН).

ИДЕЙНИ КХЕТАМ ЧIОАГIБЕШ

Дешархошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам балара дош теркам тIаозаш лелалу Надтеречни района школа педагогически коллективаша.

Царех цаI я Братски юкъерча школа хьехархой коллектив. Кагирхошта идейни кхетам балар, дешархой коммунизма уйлангIа хьалкхебар — школа керттерча декхарех цаI долга хоьш да. Цудухьа дешархой теркам тIаозаш, цар интернациональни а патриотически а сакхетам чIоагIбеш чакхбоаккх цига кхетам балара болх.

Школа кхетам балара даькъа директора заместителá Тищенко Клавдия Ивановнас цу хьакъехьа дувц:

— Берригача идейно-политически балха боккхача лоархIаме да пролетарски интернационализма ларда тIа, интернациональни а атеистически а кхетам луш, коммунизма идеалашта мутIахьа болаш дешархой хьалхебелга. Цхьацайола опыт я тха а цу балха тIа.

Тха школе вIашагI а елла болх беш я тIема сийлен уголок. Цига дешархоша гулъяьй граждански Сийлахь-боккхача Даьхени тIемий халача шерех дувцаш йола материалаш, экспонаташ. Из кийчъеча дакъа лаьцар дешархоша, хьехархоша, тIема ветеранаша.

Дикен боккхача пайданеи яр тIема ветеранаша Советски Эскаро фашистех халкъаш мукъадоахача хана поляшкаща, словакашца, румынашца, чехаща шоай хиннача безаме вIашагIкхетарех дувцаш хинна сейренаш. Сакъердаме чакхъяьлар школе «Кхепетарий Дн» яха сайре а. Цига фусамдаьша-дешархоша хьоашалгIа хьийхар Брестски крепость лораяь Хасиев Ахьмад, Сийлахь-боккхача Даьхен тIема доакъошхо Магомадов Хьалим. Цига тIема ветеранаша торжественно вурийттанена — паспорташ, цхьайта сага — комсомольски билеташ дIаделар.

Каст-каста чакхдоах школе тIем тIа байнарий даьшца, гаргарча нахаца, тIема а къахьегама а ветеранашца, производства хьалха латтараща вIашагIкхетараш, сайренаш.

Хьинаре болх беш я школе «Къона атеист» яха кружок а. Из лаьрхIа я лохерчеи лакхерчен классий дешархошта, хIаьта, болх а берий ханага хьежжа оттаьнча планах лелабу. Дына духьаларча темаца хетаяь кийчъяь стендаш я школе, цахалдаш арахец «Къона атеист» яха газет, даиь обзораш ю «Iилмеи дын», «Iилмеи вахари» яхача журналий. Атеистически балха кулгалдеш ва исторе хьехархо Голубев Евгений Сергеевич.

Традици а хинна дIаэттад школе атеистически темах вIашагIкхетараш, сайренаш, диспуташ, иштта кхыдола гIулакхаш чакхдахар.

Керттера да уж мероприятеш чакхйоахача дешархоша шоаш хьинаре дакъа лацар. Иштта хьехархой Данилова Раиса Дмитриевна, Григорова Людмила Павловна новкъосталца дешархоша кийчйир «Дын хьахилар», «Iилма — дына духьала», иштта кхыйолча темаех лекцеш.

ХIара бетта школе чакхйоакх «Атеиста оаз» яха радиопередача. Иштта тIеххьара передача дешархоша хетайир хьалхагIа районнии цул тIехьагIа областной газеташ тIа ше дынах хадар кхайкадаьча шоай юртахочоа Эльснукаев Ламруда.

Атеистически кружока балха юкъе хьинаре дакъа лоац дешархоша Усманова Зезагас, Чабаева Курбикас, Шаипова Залпас, Абаева Iайшета, Хамидов Идриса, Ахмадов Буаде, иштта кхычар.

Юстара битац школа педколлективо дай-нонай а. Каст-каста царна лаьрхIа тайп-тайпара дешаш дувцаш лекцеш еш, къамаьлаш ду...

— Айхха бувзам лоаттабу школа педколлективо «Братский» совхоза партийни комитетаца а, — дувц школа директора Чабаев Мухтара. — Массаза а цхьана планаш вуттаю, вIаши эшшача гIо ду. ХIаьта цу гIулакхашта тIахьожам лоаттабу школа коммунисташа.

Х. МУСАЕВ.

Укх деношка филармоне зрителех хьалйизача зале города Грозне музыкальни школай хьехархой говзалга хьажар хилар. Фашистски Германел советски халкъ котдаьнна 30 шу дизара хетадаь хьажар чакхдаккхале хьалха дукха кийчон балхаш чакхдаьхар хIара музыкальни школе. Цига котбаьннараш бар городской хьажаре шоай говзал гойташ хиннараш. Из массехк шера итог яр.

Хьажара программа юкъе яр вокал, фортепиано, аккордеон, каьхат - пандар.

Берригача школашта юкъе белггала яр ялхлагIчеи бархIлагIчеи школай коллективаш, зрителашта тоам беш хилар № 1 йолча берий музыкальни школа вокальни группа а.

Лакха говзал гойтар Шалаева «Молдавски халхар» даьккхача бархIлагIча школа хьехархой каьхата-пандара дуэта В. П. Саркисянцеи С. И. Доктореричеи, иштта Тевторадзен Грузински «Обелиск» яха илли даьккхача вокальни группа.

Илле чулоацам мабарра хьабовзийташ, хозача оазаца даьккхар «Нана Росси» яха Туликова илли «Ивушка» яхача ансамбло (тIехьлокхар О. Л. Суденко).

ХЬЕХАРХОЙ ГОВЗАЛГА ХЬАЖАР

Жюре а зрителаша а лакха мах бир И. Р. Звягина (аккордеон), Н. К. Губа, А. А. Турсеева (фортепиано), В. П. Гришаевайи М. И. Ковалевеи говзала. Дика вIашагIъеллай № 1 йолча школе халкъа инструментий ансамбль (кулгалхо А. А. Ланцев). Уж а иштта кхыбараш а ба жюре итогех заключительни концерте чакхбаьннараш.

Массехк дош ала безам ба хьажарах шийх. Из дагадохар а из чакхдаккхар а дика гIулакх да. Хьалхувш латтача тIехьенна эстетически кхетам телачарна ховчол карагIдаьначоа мах бар эшаш а пайдане а да.

Цунца цхьана эла деза кхоачамбоацарех а. Уж а долаш дар. Хьажар советски халкъ фашистски Германел котдаьнна 30 шу дизара хетадаь дар.

Бакъда хьехархоша хьахьекхачох из кхетаде атта дацар. Тематикаца ювзалуш яцар программа. КIезига яр патриотически темах, Даьхенах, партех йола произведенеш. Хазанзар тхона цхьаь цаI моттигерча композиторий произведени а. ХIаьта уж кхоачамболаш йолаш а я.

ДIахо йодача хана уж кхоачамбоацараш теркалде деза республика культура министерства а городской культура отдела а.

Р. ЯНДИЕВА.

СПОРТ

Шашкаех ловзара чемпионат

Грознерча шахматни клубе дIахьош я дунен халкъашта юкъера шашкаех ловзаш республике хьалхле яккхара йола чемпионат. Цу яхьашка дакъа лоацаш ба соахкара республика чемпион, мастералла кандидат В. Шамов, Грозне чемпион А. Григорьев, кхыбола республикера толашагIбола шашкаех ловзараш.

Хьалхарча туре Шамов котваьлар Куняньскинал, Григорьева эшавир В. Демченко. Мастералла кандидат волча Н. Шихарбеева котало яьккхар В. Газалаповгара. Чемпионата дебютант волча В. Левинцова эшавир Наурски районера А. Магомадов. Эггара лоацагIа яр А. Аксенов — Е. Рассказов ловзаш хинна парти. 27-эза вахача котало яьккхар Iаьржачарца ловзаш хиннача Е. Рассказова.

ШоллагIча туре а котало яьккхар боккхагIболча шашкаех ловзараша. Шамова очко яьккхар Аксеновгара, Шихарбеева — Демченкогара, Цхьаккха кот ца воалаш чакхъяьлар Григорьев — Левинцов, Магомадов — Куняньскин ловзаш хинна партеш.

КхоалагIча дийнахьа турнира юкъевенача Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета студента Минкаилов Хаважа атта эшавир Демченко. КхоалагIча туре цхьаккха кот ца воалаш лайзар Левинцов Шихарбеевцеи, Куняньскин Григорьевцеи.

ЙиълагIча туре Демченкоца ловзаш котало яьккхар Газалапова. Цхьаккха кот ца воалаш машарца чакхъяьлар Шихарбеев — Куняньскин, Григорьев — Аксенов ловзаш хинна партеш.

Ирача спортивни къовсаме дIахохьош я республика чемпионат.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ,
яхьий керттера судахо.

Яхьаш чакхъяьннай

40 саго дакъа лоацаш яр дукха ха йоацаш тха юкъерча школе чакхъяьнна теннисах ловзара яхьаш. Кхаь дийнахьа хилар уж — юххьанца яхьашка дакъа лоацарех диъ дакъа а даь, группашка, тIаккха цига котбаьннарашта юкъе.

ХIаравар вар ше-ше дикагIа ловза гIерташ, хIана аьлча яхьашка котваьннача спорта разряд лора. Ирача спортивни къовсаме хьалхара моттиг яьккхар 9-ча класса дешархочо Мусостов Ахьмада. Школа чемпион хилар цох. Дика ловзар гойтар Саутиев Мухарбика, Картоев Мухьмада, Арсамаков Исраила, кхыбараша.

ХIара группе дикагIа лайза шишша спортсмен а волаш 3 сагах латташ команда вIашагIъеллай школе районе хьалхле яккхара теннисах ловзара яхьашка дакъа лаца.

Я. КАРТОЕВ.
МагIалбика района Инаркъерча № 12 йолча юкъерча школа дешархо.

ДОСААФ лотерея

СССР ДОСААФ лотерее хьинаре дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчу бахача наха. 1974 шера 820 эзар билет ийцад республика къахьегамхоша. Царех дуккханешта «ираздола» билеташ кхаьчад. Кхажах царга дIакхаьча ахча — 219 эзар сом да. Кхажа юкъе я ворхI автомашин — «ГАЗ-24» яха ши «Волга», кхоъ — «Москвич-412», шиъ «Запорожец - 968», 32 мотоцикл, 197 транзисторни радиоприемник, 50 кинокамерей фотоаппарати, хIаьта иштта кхыйола хIамаш а.

ХIанз ДОСААФ иттлагIча лотерея хьалха арахийца дола билеташ дохкаш латт. БерригIача мехка гIолла иттлагIча лотерее шозза арахийца билеташ 80 миллион сома маьхха дохкаргдолаш да. Хьалха арахийцача билетий тираж хургья 1975 шера 30 июне, шоалгIчар — 1976 шера 5-ча январе. Билетий мах хьалха санна 30 кепиг ба.

ДОСААФ лотерея билетех хьанийца ахча оборонно-массови болхи тIема-технически спорти дегIайоалаяра дIадохийт.

Лотерее хьинаре дакъа лацар хIара советски сага патриотически гIулакх а, вай Даьхен низ чIоагIбеча шийгара доагIа дакъа юкедахьар а да.

В. ИГОЛКИН,
Нохч-ГIалгIай ДОСААФ обкома инструктор.

Массанена пайдане я

Бахача наха раьза болаш тIаэц Российски Федераце финансий Министерства арахеца ахчан-хIамай лотерея. Цун билеташ эцара бюджето оттадаь декхараш массе а хана тIеххьовчашду республика къахьегамхоша. Масала, дIададахача шера 800 эзар сома маьхха билеташ дехкад вай республике. Из тамашийна дац. ХIана аьлча вай республике бахача наьха хIара шера кхаж боагIа дукха мах болча хIамашта.

Алхха 1974-ча шера лотерея билетех кхоъ «Жигули», йиъ «Москвич-412», цаI «Запорожец» яха машинаш яьхай Шаьла районерча Б. Мажаева, Гудермесерча П. Ф. Полищука, Наьсарерча В. У. Бузуртанова, Ножай-Юрта районерча Д. Тумергиреева, Грознерча Э. Ш. Зязикова, Х. Б. Котикова, В. И. Морозона, С. М. Махаева. Лотерея билетех дуккханей кхаж бенаб холодильникашта, телевизорашта, кхыйолча мах болча хIамашта.

Белгалдаккха доагIа кхаж ца бенарашта а ве ца хиннилга, хIана аьлча лотерея билетех хьахинна ахча городий, районий бюджеташка гIолла социально - культурни гIулакхашта дIадохийт. ХIаьта из республикерча берригa къахьегамхошта пайдане да.

1975-ча шерара ахчан-хIамай лотерея 126,6 миллион сома маьха арахец. Из арахецаргья керттера бархIаззен цкъа дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха цIейна хетаяьи. Кердача шерара лотерея ловзаергья: эггара хьалха арахийцар — 31 январе Липецке, кхалнаьха Денна хетаяр — 11-ча марта Ставрополе, шозлагIа арахийцар — 18-ча апреле Сыктывкаре, кхозлагIа арахийцар 23-ча мае Кемерове, диазлагIаяр — 20-ча июне Томске, пхезлагIаяр 25-ча июле Чите, ялхазлагIаяр — 26-ча августе, Иркутске, ворхIазлагIаяр — 10-ча октябре Грозне, бархIазлагIа арахийцар — 21-ча ноябре Калининграде.

Лотереях хьанйцача дерригача ахчах 60 процент, вешта аьлча 75 миллиони 960 эзари сом кхаж баьннача билетех наха дIалургда. Юкъера лаьрхIача хIара бIаьннех 11 билет кхаж боагIаш да.

Дуккха мах болча хIамашта, е ахчанна кхаж бала йиш я 46 миллиони 314 эзари 800 билетах.

«Жигули», «Москвич», «Запорожец» яхача машинашта кхаж боагIаргба 1266 сага. Тайп-тайпара мотоциклаш кхоачаргья 1392 сагага. Иштта лотерее ловзаю 13652 холодильник, 918 пианино, 2110 телевизор, 844 магнитофон, 8810 радиоприемник, 2110 «Аврора-12» яха кинокамера, 8070 кхалнаьха а маIача наьха а дошо сахьаташ, 8862 кIувс, иштта кхы дуккха хIамаш, цхьан сомагара 250 сомага кхоачаш ахча.

Дукха мах болча хIаманна кхаж бенача сага, шийна лой цунах доагIа ахча хьаэца йиш я. Цхьабакъда цхьан хIаманна метта кхыяр лац. Кхаж бенача билетех доагIа ахча хьаэца йиш я сберегательни кассашка.

Кхаж баьннарашта «Жигули», «Москвич-12» яха автомашинаш дIалургья Грознерча горпромторга № 7 йолча тикага гIолла, хIаьта пианинаш, телевизораш, 250 сомага кхаччалца мах бола холодильникаш — дIалургья республика городашкарчеи районашкарчеи мах беча организацеша. ДIахойола махбола хIамаш хьайоахкийтаргья «Посылторга» предприятешеи базашеи.

Кхаж бенача лотерея билетех доагIар хьаэца йиш я 1976-ча шера 30-ча июне кхаччалца.

Ахчан-хIамай лотерея билеташ эца йиш я сберкассашка, тикашка, бувзама предприятешка, «Союзпечать» киоскашка, кинотеатрашка, вокзалашка.

С. СМАГИН,
Гострудсберкассай Нохч-ГIалгIай республикански управлене воккхагIвола инспектор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДЕМОКРАТЕХ ЙОЛА КОММЕНТАРЕШ

Хьалха США Центральни разведывательни управлене болхло хиннача Маркетти Виктора цIи гIоръяьккхар «ЦРУ-и разведка культи» аьнна цо язъдаьча книжка. «Пентхаус» яхача журнало «хIанз американски демократе долаш долча хьала ю гIайгIане комментари я из» аьнна цIи елар цунна. Шийй комментатора Маркеттеца даь къамаьл январски номер тIа кепатеха арадаьккхар цу журнало. Цо кхы а дукхагIа гучадаьхар бIеха гIулакхаш.

Къаьстта шоай оамал йола нах ба ЦРУ балха болхараш е цига балха нийслураш, — тешал ду Маркетте. «Уж, — дувц цо, — гIорбаьнна бола антикоммунисташ ба, цхьан хIамах тешарца а доацаш, моллагIча хIаманца цабезам хала хьашт дола нах ба... Уж малагIча наьха тайпах ба аьлча, уж ба Испане инквизици хиннача шерашка нах цIера-тIа боагабьрий тайпах. Царна дола во — из коммунизм. Иштта да ЦРУ личностий тайпа. Кхыбараш а антикоммунистически уйла йолаш ба, цхьабакъда, мадарра аьлча, операцеш чакхъяхара духьа дукхагIа операцешца хьашт долаш ба.

Ше интервью луш Маркетте цIи яьккхар кхыча мехкий, къаьстта Чиле, чурча гIулакхашта ЦРУ юкъейиккха хилар тешал деш йолча йовзаш йолча фактий. ЦРУ-с зуламхоех пайда эцарах ийцар. Американцашта цо хьехам лу кхыча мехкий гIулакхашта юкъелелхилга дита а дите шоай цIагIара гIулакхаш тоадара хьакъехьа йола тIехьъяха йиш йоаца проблемаш кхоачашъяра уйла тIаяхийта.

«Масса йолча меттера лелхаш латтача цIеношка вай дахаш санна хет сона, — йоах цо. Шоана ма йовзий вай проблемаш: наркомани, хьабе бэлх ца хилар, гетто, гонахьара среда бIехъяр, кхааш йидар, хIаьта вай малагIа я ца хов бIеха диктатура лорае гIерташ халча эттад».

Журнала редакце ЦРУ-га «гуччахьара письмо» дахьийтад, ду бехках хьайна моге кIалхаръяла яхаш. Цхьабакъда йист хулаш яц ЦРУ...

Г. ГЕРАСИМОВ,
АПН соб. корр.
Нью-Йорк.

Пхи доллар «машара гаьнах»

Сайгона герза тIема кхоачами лоаттабара программа кхоачашъяь йоалаш латт Пентагон. США оборона министерства хоам баьб, 1974 шера 1-гIа январе дена 12-гIча декабре кхаччалца 506 миллион доллара американски тIема новкъостал даьд Тхиеу марионеточни режима. Из ахча дIадахийтад хIанзарча замай «Ф-5Е» яха бIаьи шовзткъей итт реактивни истребитель, диъ тIема кема, «лаьтта-лаьтта» яхача классах йола дукха тактически ракеташи, хIаьта иштта артиллерена лаьрхIа массехк итт эзар тIема комплекташи, кхыбола тIема кхоачами эцара. Цу дерригнех Тхиеу кланас пайда эц Къулбехьен Вьетнаме вежарий боабу тIом дIахо лоаттабара.

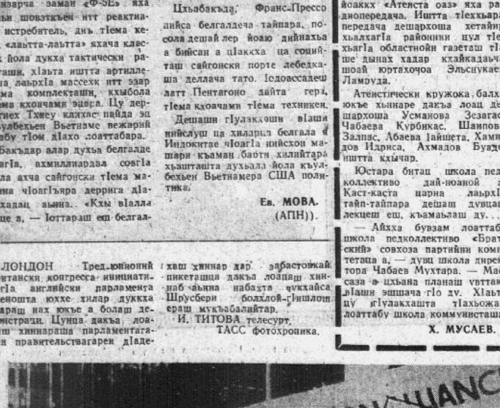
Бакъдар алар духьа белгалде доагIа, ахмиллиардаза совгIа дола ахча сайгонски тIема машина чIоагIъяра дерригa дIадахадац аьнна. «Кхы вIалла деце а, — Iоттараш еш белгалду Франс-Пресс агентства, — цу ахчах пхи доллар вьетнамски халкъ машаре дахаран дегIаахаран духьа дIадахийтад «Пхи доллар доалир США-с дукха ха йоацаш Сайгона центральни улицаех цхьанне тIа американски посола Грэхэм Мартина торжественно дIаегIача «машара гах». «Дукха ха яр къовсами нах бозбелгеи сацийта деза», — аьлар цо ше из дIайогIаш...

Цхьабакъда, Франс-Прессо лийса белгалдеча тайпара, посола дешай лер йоаю дийнахьа а бийсан а цIаккха ца социйташ сайгонски порте лебедкаша деллача тато. Iедоассадеш латт Пентагоно дайта герз, тIема кхоачами тIема техникеи.

Дешаши гIулакхоши вIаши нийслуш ца хиларца белгала я Индокитае чIоагIа нийсхон машари къаман баьти хилийтара хьашташта духьала йола къулбехьен Вьетнамера США политика.

Ев. МОВА.
(АПН).

ЛОНДОН. Тред-юнионий британски конгресса инициативагIа английски парламента цIеношта юххе хилар дуккха эзараш нах юкъе а болаш демонстраци. Цунца дакъа лоацаш хиннараша парламентагареи правительствагареи дIадехаш хиннар дар забастовкай пикеташца дакъа лоацаш хинаб аьнна набахта чуккхайса Шрусбери болхлой-гIишлош ераш мукъабалийтар.

И. ТИТОВА телесурт,
ТАСС фотохроника.

ФЕВРАЛЕРА ХАОТТАМ

Январь бетта температура хьалха дIаихача шерашка юкъера лаьрхIача хинначул 3 градус лакхагIа хилар. Дуккха лохъелча — 14 градус, 32 градус шелалга кхачалца лохъялеи дуккха лакхъелча 14 градус йIовхалга дIакхачеи йиш йолаш яр из.

СССР гидрометцентро беча хоамах, февраль бетта 16—21 миллиметр йоачан хила тарлу, нормана гаргга.

Юкъера температура 3—5 градус шелал хила тарлу (нормал 1—2 градус лохагIа). Хьалхарча итт дийнахьа бийсан 15—20 градус, шелал отта тарлу, цул тIехьагIа кIезиг-кIезига лаьгIлуш бийсан 0—5 градус шелалгеи дийнахьа 0—5 градус йIовхалгеи дIаккхачаргья из.

ШоллагIча итт ден хьалхарча пхе дийнахьа а бийсан 13—18 градус, дийнахьа 7—12 градус шелалга кхаччалца лохлургья температура. ШоллагIча итт ден юхедисача пхе дийнахьа бийсан 7—12 градуси дийнахьа 2—6 градуси шелал йолаш ха оттаргья. КхоалагIча итт дийнахьа бийсан 5—10 градус шелал, дийнахьа 2—7 градус йIовхал а йолаш хургья.

Бутт болалуши шоллагIча итт дийнахьеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан йоацаш хургья. Юхейисача хана дуккхагIча даькъе лоа делхаш, бетта юххье догIа а делхаш, дохк а латташ: наькъашка ша а буллаш хургья.

5—10 м/сек — 15 — 20 м/сек кхаччалца чIоагI а луш малхбоаленгахьара мух хьекхаргба.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. IуьрIйнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 10.00 — «Котало яьккхарий тIехье» яха художественни фильм. 14.05 — Передачай программа. 14.10 — Босбола телевидени. «Кижну яхача гIайрен тIара кхалсаг» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 15.00 — «РСФСР-а Iаьржа лаьтта доаца зона». 15.30 — ДоттагIаза дола социалистически мехкаш. Германски Демократически Республика. 16.00 — Босбола телевидени. Iилманхочоа дош лу. Академика Смирнова къамаьл. 16.15 — Шахматни школа. Ловзаболалурий класс. 16.45 — Йоазонхочун Леонид Соболева творчества оагIонаш. 17.30 — КПСС-а Шалински райкома орготдела заведующе Муслиева къамаьл (нохчий меттала). 17.45 — Музыкальни пауза. 17.50 — Хьалхарча эрсий революце 70 шу дизарга. «1905 — 1907 шерашкара революци изобразительни искусстве». 18.10 — ДIададахача диъ шера керттера политически итоги пятилетка тIехьарча шерара декхараши. КПСС обкома лектора Берсанукаева къамаьл. 18.30 — Миллионий ленински университет. «Къахьегама хьинар». 19.00 — Босбола телевидени. Балет езараш та, РСФСР халкъа артистий Кондратьевай а Тихонова а концерт. 19.40 — «БIаьстан вурийтта белгало» яха телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Ког-соалозаш фигурни хахкарах йола Европа чемпионат. Шоай лоIамах йола программа. Данера передача. Пистеньлча — «Спортлото» тираж. Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — «Къонгаша дIахо хьу» яха телевизионни фильм. 17.30 — «Хьона, къонал». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Накамура» яхача Японски хореографически ансамбла вIашагIа йолча группа концерт. 18.30 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — «Аргун» яхача альманаха оагIонаш тIа гIолла (нохчий меттала). 19.30 — Шоана, бераш.

31 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. IуьрIйнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Хьона, къонал». 10.00 — Босбола телевидени. Ког-соалозаш фигурни хахкарах йола Европа чемпионат. Шийй лоIамах йола программа. 13.55 — Передачай программа. 14.00 — Босбола телевидени. «ДоттагI дех аз» яха телевизионни документальни фильм. 14.10 — Пушкин. «Моцарт а Сальери а». 15.05 — Босбола телевидени. Литературни произведенеш — экрана тIа. «Попрыгунья» яха художественни фильм. 16.35 — Босбола телевидени. Шоана — тха иллеш а халхара ашараш а». 17.00 — Сийлахь-боккхача котален 30 шу дизар. «ТIем тIа санна къахьегаме а». 17.35 — Телевизионни фильм. 17.45 — «1905—1907 шерашка Россе революци хилале хьалха Нохч-ГIалгIайче». Исторически Iилмай кандидата Хасбулатова къамаьл (нохчий меттала). 18.00 — Документальни фильм. 18.10 — Идеологически балха практикаца лекционни пропаганда вIашетIехь яккхара цхьаца долча дешай хьакъехьа. КПСС-а обкома лекторски группа заведующе Губина выступлени. 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Телевизорашка хьожарий хаттарашта жоп лу СССР Iилмай Академе члена - корреспондента Афанасьевс. 19.10 «Тха вIаьнга цирк». Венгрера передача. 19.30 — «БIаьстан вурийтта белгало» яха телевизионни художественни фильм. 5-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккейх йола СССР чемпионат. 22.10 — Босбола телевидени. Ког-соалозаш фигурни хахкарех йола Европа чемпионат. Шийй лоIамах йола программа. (Данера передача). 23.40 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Телевидене Волгоградски студе передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.40 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Хоамаш, реклама. 19.05 — Киножурнал. 19.15 — «УнахцIено» (нохчий меттала).

РАДИО

30 январь

6.30 — «Юртара вахар». Механизатор Даурбеков (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — СССР-а халкъий иллеш а халхара ашараш а (эрсий меттала). 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — Къамаьл ду радио, общественни редакцес (нохчий меттала). 16.30 — Иллеш, ашараш, халхара ашараш (гIалгIай меттала). 16.45 — «Партийни организаци а агитколлектив а» яха корреспонденция (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

31 январь

6.30 — «Юртара Iуьйре» (эрсий меттала). 6.40 — Ашараш. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Советски композиторий иллеш (эрсий меттала). 16.00 — «Коммунист а яхь а» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.15 — ДоттагIлен мотт, вежарий мотт» яха композици (эрсий меттала). 16.35 — Дай-мехках дола илли (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш лоадама йоачан а йоацаш, бе-беча оагIорахьара 5 метрга кхоачаш чIоагIа секунде мух а хьекхаш. Ха хилен фегара температура республике гIолла 2 градус шелалгара 3 градус йIовхалга кхоачаш, Грозне 1 градус йIовхалгара 3 градус шелалга кхоачаш хилен тарлу. Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, юкъ-юкъе ехха а екхаш, наг-нагахьа кIезиг-дукха тIаьда лоа а делхаш; цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, ша а биллаш, къулба-малхбоалера секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура бийсашка 3—8 градус шелал йолаш, деношка 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-80-71.

Газет аладуйя шинерон арем, шоаттен денощна.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ 642.